

Mestský región Gelnica

Spolupráca, spoločné verejné politiky, spoločné
zabezpečovanie služieb

Viktor Nižňanský, Silvia Ručinská

máj 2015

Správa sumarizuje zistenia z regiónu Gelnica. Definuje podľa autorov hlavné problémy územia a poskytuje námety na riešenia v oblasti ekonomického rozvoja, spravovania územia a spolupráce obcí v mestskom regióne, vo väzbe na očakávané trendy. Tento výstup je súčasťou projektu, ktorý pre Úniu miest Slovenska vypracovalo Komunálne výskumné a poradenské centrum, n.o. Piešťany s názvom „Spolupráca obcí v mestskom regióne“, ktorého cieľom je snaha o intenzívnejšiu spoluprácu jadrového mesta regiónu a obcí v ňom. Osobitnou prílohou je „Mestský región v číslach a údajoch“.

Autori© Ing. Viktor Nižňanský, PhD. – doc. Ing. Silvia Ručinská, PhD.

Prvé vydanie
Neprešlo jazykovou úpravou

Toto dielo, ani jeho časť, sa nesmie reprodukovat' bez súhlasu autorov

Táto publikácia vyšla ako záverečný výstup grantu, ktorý poskytla Únia miest Slovenska Komunálnemu výskumnému a poradenskému centru Piešťany n. o.

Obsah

1. Dôvody, zámer a ciele vypracovania projektu	4
2. Zhrnutie súčasného stavu	10
3. Problémová analýza mestského regiónu	21
4. Odporúčania	23

Prílohy

1. Hodnotenie podnikateľského prostredia v regióne	33
2. Bonita obcí v regióne	34
3. Benchmarking miest	35
4. Regionálne združenie pre rozvoj (námet)	36
5. Vhodnosť foriem spolupráce	39

1. Dôvody, zámer a ciele vypracovania projektu

Dôvody spracovania projektu

V súvislosti s globalizáciou sa čoraz častejšie hovorí o rastúcom význame metropolitných oblastí, o mestských regiónoch, o zmenách v pôvodne priemyselne založených regiónoch, ale aj o špecializácii miest, ktoré sa stávajú základom klastrov čo priťahujú investície, o dostupnosti univerzít a výskumných centier, o regionálnych reťazcoch, o mobilite, o reakciách na klimatické zmeny, o lepších vzťahoch medzi mestami a vidieckymi oblasťami a o **potrebe výraznejšieho prehĺbenia spolupráce rozhodujúcich aktérov v území.**

Dôvody spolupráce

Urbanizované oblasti na celom svete sa musia vyrovnávať s novými vonkajšími aj vnútornými výzvami. Medzi **vnútorné výzvy** patrí napríklad proces suburbanizácie, ktorý je výsledkom odchodu určitých skupín obyvateľstva, často s vyšším vzdelaním, z miest do obcí ležiacich v ich blízkosti, pričom vo väčšine prípadov títo ľudia pracujú v mestách a využívajú mestské služby. Trend funkčného oddelenia bývania a práce spôsobuje problémy v rôznych oblastiach: v doprave, v životnom prostredí, vo využívaní pôdy, v bývaní a práci, ale aj v obecných financiách. Mestá, plniace funkciu centra osídlenia trpia na výrazný nárast dopravy, čo znižuje kvalitu bývania v nich. To je často dôvodom k ďalšiemu vystaňovaniu sa obyvateľov. Celý proces spôsobuje znižovanie finančnej sily miest a mestá sa musia navyše vysporiadať s nadpriemerným podielom starých ľudí, samostatne žijúcich ľudí, menej vzdelaných ľudí a nezamestnaných. S rastúcou globalizáciou hospodárskych procesov pristupujú k vnútorným výzvam aj **výzvy vonkajšie**. Medzi ne patrí napríklad: súboj o usídlenie firiem, o miesto kde sa budú platiť dane, o turistov. Výsledkom je paradoxná situácia: aglomerácie/mestské regióny sa musia komplexne vybaviť, aby mohli byť konkurencieschopné, ale v rámci ich pozície / kompetencií, môžu konať iba lokálne.

Vnútorné a vonkajšie výzvy spôsobujú mestám štrukturálne a finančné problémy s dopadom na zamestnanosť, výrobu, služby, slabnúce väzby medzi hospodárskym rastom, zamestnanosťou a kvalitou života. Súčasné politické štruktúry (štruktúry správy územia) nie sú na tieto procesy pripravené. Okruh tých, čo platia za komunálne služby často končí na hranici mesta a ani zďaleka nepokrýva okruh tých, čo služby v mestách využívajú. V tejto súvislosti sa hovorí o tzv. prelievaní efektu a z toho vyplýva požiadavka kompenzácie tohto javu. Pravdou je tiež skutočnosť, že z hľadiska priestorového rozvoja, nie sú disponibilné zdroje miest a obcí optimálne využívané, čím sa premrháva šanca lepšej pozície v rámci konkurencie s inými oblasťami/mestami/regiónmi, rovnako ako šanca spoločného obhajovania záujmov v nadregionálnom kontexte.

Často je dôvodom veľká fragmentácia obcí a nedostatočná spolupráca, ktoré spôsobujú:

- obmedzenú schopnosť konať,
- nízku efektívnosť činností,
- deficit demokracie a nízku transparentnosť pri rozhodovaní a pri využívaní zdrojov,
- stratu významu regiónu v národnom, ale aj medzinárodnom kontexte.

S novou situáciou sa mestá a regióny vysporiadávajú rozlične. V Európe sú známe príklady zlučovania obcí, pričleňovania obcí k mestám, riešenia úloh vyššou správnu jednotkou, spolupráca na báze zmlúv, vytvárania združení, sietí a pod. Na Slovensku vznikli v roku 2002 vyššie územné celky, ktoré mali riešiť zákonom definované nadobecné úlohy. Nakoľko sa nenašla podpora pre zlučovanie obcí do väčších územnosprávnych celkov, mali sa úlohy riešiť medziobecnou spoluprácou. Bohužiaľ doteraz sa to obciam dostatočne nepodarilo.

Okrem uvedených vnútorných a vonkajších výziev existujú ďalšie dôvody prehĺbenia spolupráce medzi mestami a obcami:

- demografická zmena, ktorú sprevádza starnutie obyvateľstva miest,
- dopady ekonomickej, hypotekárnej a dlhovej krízy na zamestnanosť, výrobu, trh s nehnuteľnosťami, služby,
- presun časti obyvateľov na pracovné miesta v sektore služieb, pričom sa často vyžaduje len nízka kvalifikácia, sú zle platené a znižujú kúpyschopnosť obyvateľov s dopadom práve aj na rozvoj služieb,
- rastúce rozdiely v príjmoch, polarizácia spoločnosti, bohatnutie malej skupiny ľudí, segregácia,
- nižšie daňové príjmy verejných rozpočtov oproti očakávaniam,
- živelný rast miest, ohrozenie biodiverzity, riziká záplav a pod.

Rastúci význam potreby spolupráce má svoje dôvody aj v presune čoraz väčšieho množstva úloh z centrálnej úrovne na mestá, obce, regióny, ktoré sa nedajú efektívne zabezpečovať jednotlivými obcami, rozširujúci sa akčný priestor obyvateľov obcí súvisiaci s rastúcou mobilitou, ale aj obmedzené verejné financie.

Sme presvedčení, že spolupráca by sa mala stať jednou z priorít miestnej politiky.

Bariéry spolupráce obcí

Európsky hospodársky a sociálny výbor uviedol vo svojej správe z roku 2011 k medziobecnej spolupráci v rámci metropolitných oblastí a mestských regiónov aj dôvody jej nefungovania:

- nedostatočná komunikácia medzi profesionálmi, ktorí sú zodpovední za územný rozvoj, infraštruktúru, bývanie a všeobecné služby a aktérmi, ktorí podporujú hospodársky rozvoj a dynamiku, ako aj vytváranie pracovných miest,
- akademická obec a výskumné ústavy zvereňujú užitočné štúdie o mestských aglomeráciách, ale ich komunikácia s verejnými orgánmi je obmedzená,
- orgány verejnej správy sa neradi delia o svoje názory so súkromným sektorom,
- mestá a regióny, ako aj vlády, sa najprv obracajú na Brusel, aby dostali finančnú podporu a prehliadajú príležitosti na prediskutovanie vhodných politických opatrení, či potrebu diskutovať o vplyve európskej legislatívy na metropolitné oblasti,
- na národnej úrovni i na úrovni EÚ nie je úplne zrejmé, ktoré prístupy sú potrebné, či „zdola nahor“ alebo „zhora nadol“, pričom následkom je, že mestá robia individuálne a nesytemové opatrenia namiesto aby postupovali štruktúrovanejším spôsobom,
- diskusiu nepriaznivo ovplyvňuje napätie medzi vidieckymi a mestskými oblasťami,
- historické a kultúrne bariéry často znemožňujú zaviesť úspešné viacúrovňové riadenie, čo bráni účinnej reakcii na skutočné výzvy,
- štáty a mestá sa často zameriavajú na svoje každodenné fungovanie a nie sú veľmi otvorené integrovaným stratégiám alebo dlhodobým cieľom.

Komunálne výskumné a poradenské centrum, n.o. v štúdiu pre Úniu miest Slovenska (2013) uviedlo na základe zahraničných skúseností najmä z fungovania mestských regiónov v Rakúsku (KDZ Wien, Stadtregionen in Osterreich, 2012), ako bariéry vzniku a fungovania mestských regiónov na Slovensku:

zlé pochopenie významu a pojmu mestský región

V prípade mestských regiónov sa nejedná o dominanciu centrálného mesta voči okolitým obciam. Podstatne dôležitejšie je dosiahnuť rast územia mestského regiónu ako celku a zvýšenie kvality služieb spoločnými aktivitami. Preto sa v prípade mestských regiónov nehovorí ako o medziobecnej spolupráci alebo spolupráci mesta a jeho okolia. Ide o spoločné vytvorenie a realizáciu vybraných verejných politík, podľa miestnych a regionálnych podmienok a v rámci zverených kompetencií miestnej samosprávy (napr. politika školská, sociálna, prepravná, kultúrna, politika odpadového hospodárstva,), pričom všetci aktéri sú rovnocennými partnermi

chýbajúce spoločné politiky na podporu rozvoja regiónu

Napriek tomu, že mestá a obce majú rovnaké právomoci, je zreteľná absencia spoločných verejných politík obcí,

chýbajúce povedomie a spolupatričnosť

Ak sú hranice pre spoluprácu zle vymedzené, ak nerešpektujú hranice nodálneho regiónu¹, tak nemôžu byť funkčné ani politicky, ani z hľadiska plánovania a rozvoja ekonomiky a nie sú akceptované občanmi. To je príklad zlého vymedzenia vyšších územných celkov na Slovensku. Preto nie je možné očakávať vysokú mieru spolupatričnosti, vzťah k nim a povedomie obyvateľov o nich.

nedostatočný tlak, chýbajúca motivácia

Zo strany centrálnej vlády neexistuje dostatočne silný tlak a motivácia na spoluprácu miest a obcí v regióne. Zo strany centrálnej vlády je možné vytvoriť tlak napríklad systémom finančného vyrovnávania, ktorým sa zvýhodnia spolupracujúce územné celky a nepodporí sa napríklad zachovávanie roztrieštenej sídlenej štruktúry. Zo strany obyvateľov tiež neexistujú dostatočne silné iniciatívy na spoločné postupy zvyšujúce kvalitu a dostupnosť služieb

¹ Nodálny región = rôznorodosť vlastností, ale funkčná a organizačná jednotnosť. Prevládajú v ňom horizontálne väzby, ktoré predstavujú toky, ktoré spájajú jadro s perifériou. Určujúce sú väzby medzi jadrom a zázemím. Kde sa strácajú alebo relatívne slabnú väzby s jadrom a nadobúdajú prevahu väzby k inému jadru, tam prebiehajú hranice nodálneho regiónu. Klasickým je tzv. spádový región vymedzený dochádzkou za prácou, vzdelaním, za nákupmi,...

nedostatočná informovanosť o výhodách spolupráce

V povedomí obyvateľov, ale aj mnohých lokálnych politikov, nie sú dostatočne zakotvené výhody spolupráce miest a ich okolia a ich pozitívny dopad nielen na centrá regionálnov. Dôkazom je práve nízka miera spolupráce mimo oblastí, v ktorých je spolupráca stanovená v zákone ako podmienka.

rozdielne podmienky a nejasnosť o pridanej hodnote spolupráce

V rámci spolupráce mesta a okolia existuje nedôvera a obavy menších miest a obcí, že budú centrom osídlenia využívané, že sa nebudú môcť pokrývať potreby služieb ich obyvateľov. Je preto nevyhnutné veľmi jasne definovať nielen rozsah spolupráce, ale aj jej význam a výhody vyplývajúce z nej.

obmedzenie flexibility a schopnosti konať nezávisle, zachovanie identity

Najmä u malých obcí vznikajú obavy zo straty flexibility a vplyvu pri presune právomoci na úroveň mestského regiónu. Jedná sa najmä o možnosť podpory vlastných podnikateľov a zachovanie služieb. V prípade spolupráce s výrazne silnejším partnerom sa objavuje aj strach zo straty identity. Toto je možné riešiť vhodnou formou správy a organizácie.

nedôvera v efekty spolupráce

V súvislosti s globalizáciou a požiadavkami na zvyšovanie efektívnosti hospodárenia nadobúdajú na význame aktivity zamerané na zvyšovanie a zlepšovanie kooperácií. Napríklad pri hospodárskom rozvoji, usídľovaní podnikov, odpadovom hospodárstve, ponuky športových a kultúrnych podujatí, sociálnej infraštruktúry, regionálnej profilácie až po spoluprácu v organizácii správy.

výdavky na kooperáciu a na realizáciu zmeny

Spolupráca stojí peniaze, čas, osoby a vyžaduje zmenu. Čím výraznejšia je spolupráca tým si vyžaduje viac času, bežných výdavkov a to môže byť prekážkou najmä pre menšie obce. Predpokladom zvládnutia spolupráce je vysoká miera stability a prepojenia. Na začiatku je možné spolupracovať menej formálne, čo znižuje počiatkové požiadavky na výdavky a čas.

politická štruktúra

Rozličné stranické záujmy v obciach a mestách môžu znemožniť spoluprácu, existuje strach zo zmien.

Možné oblasti spolupráce v mestskom regióne

Na základe skúsenosti zo spolupráce v mestských regiónoch a aglomeráciách je možné identifikovať sedem oblastí, v rámci ktorých môžu obce (a následne verejný a súkromný sektor) spolupracovať s cieľom podporiť rast územia ako celku:

- podpora hospodárstva (napr. spolupráca v odvetviach, spoločný rozvoj plôch, usídľovanie podnikov, využitie endogénneho potenciálu územia s cieľom podpory rastu),
- vedomostná spoločnosť (napr. rozvoj technológií, vytvorenie informačnej a komunikačnej platformy, internetové portály a ďalšie opatrenia na zdieľanie vedomostí),
- zosieťovanie obcí v regióne, spolupráca (napr. vytvorenie nosných a udržateľných sietí a kooperácií medzi obcami a ďalšími aktérmi v rôznych oblastiach, spoločné verejné politiky v rozsahu kompetencií obcí).
- udržateľný rozvoj dopravy (napr. vytvorenie spoločného dopravného konceptu, optimalizácia verejnej osobnej dopravy, koncepcia mobility, spoločná cenová politika)
- vytvorenie, resp. udržanie vysokej kvality života a životného prostredia (napr. zelené plochy, oddych, ekologické plochy, opatrovanie, údržba, zariadenia voľného času, kultúry, manažment zdrojov, zvýšené nasadenie obnoviteľných zdrojov energie, odpadové hospodárstvo, protipovodňové opatrenia),
- udržateľný rozvoj osídlenia (napr. spoločný postup pri využívaní územia, kultúrnej krajiny, transparentnosť a koordinácia miestnych a regionálnych rozvojových plánov, využívanie pôdy, zabraňovanie roztriešteniu osídlenia),
- spoločný marketing (jedná sa o budovanie spolupatričnosti k mestskému regiónu, vytváranie identity, pre podporu spolupatričnosti, vytvorenie spoločnej pozície regiónu v národnej a medzinárodnej konkurencii cestou pomocou spoločného vystupovania navonok).

Pojem mestský región

Projekt „mestský región“ sa opiera o zaužívané definície mestských regiónov, resp. funkčných mestských regiónov vymedzených najmä geografmi a urbanistami. Funkčný región vyjadruje celistvý územný útvar, pre ktorý sú typické vzťahy medzi jadrom – centrom tohto územia a ostatnými zložkami – zázemím. V slovenských podmienkach sa vymedzením funkčných mestských regiónov zaoberal s dlhodobým prehľadom ako prvý A. Bezák, ktorý vyjadril, že v každom funkčnom mestskom regióne sa rozlišuje jadro, pozostávajúce z jedného alebo

niekoľkých miest a tzv. obvod, ktorý je s jadrom spojený väzbami, pričom intenzita týchto väzieb klesá s rastúcou vzdialenosťou od jadra. Spojenie jadra a zázemia môže byť na základe rôznych druhov väzieb, napr. odchádzky a dochádzky za prácou, dochádzky za školou, dochádzky za bývaním resp. iná forma denného pohybu obyvateľstva inak označovaná aj ako denný urbánny systém. Bezák vymedzil na základe denného dochádzania do zamestnania funkčné mestské regióny v podmienkach SR a na jeho práce neskôr nadviazali ďalší odborníci zaoberajúci sa touto problematikou v SR ale aj ČR aj inými prístupmi ich vymedzenia (napr. Slavík, Novotný, Klapka, Bleha, Bednář, Halás, Bačík, Tóth, Matlovič).

Pre potreby našej štúdie budeme používať pojem mestský región a budeme ho chápať ako územie, v ktorom vystupuje jedno alebo viac miest ako centrá a obce, ktoré tvoria zázemie centra.

Často sa vzťah mesta a jeho zázemia opiera o predstavu, že centrálné (jadrové) mesto je vo vzťahu k okoliu, k okolitým obciam, dominujúce. Takáto predstava však nezodpovedá pojmu mestský región. V jeho hraniciach **nedominuje primárne centrálné mesto**. Existujú oblasti, ktoré sú pre mestský región dôležité ako celok, a preto sa obce v ňom, vrátane jadrového mesta, chovajú ako rovnocenní partneri, a v mnohých prípadoch sa spájajú aj so súkromným sektorom do spoločných aktivít.

Zdroje informácií a metodológia

Pre naplnenie hlavného cieľa projektu bolo nevyhnutné vymedziť územie, ktorého sa projektový zámer týka a ktoré budeme označovať ako „mestský región“. Zmyslom projektu nebolo vymedzovať nové územné systémy ani popierať resp. vylepšovať doterajšie prístupy urbanistov a geografov v SR. Našou výskumnou jednotkou bolo územie vymedzené centrálnym mestom a jeho zázemím, pričom prvotné údaje sme zisťovali za všetky obce v hraniciach vopred vybraných okresov a následne sme podľa dvoch základných kritérií určili jadro – centrum, jadrové územie, prímestské pásmo a vonkajšiu zónu.

Kritériá, ktoré sme použili, boli vymedzené na základe dochádzok za prácou do centrálného mesta a hustotou osídlenia.

Pre jadrové územie regiónu, označované tiež funkčné územie, platila nasledovná kombinácia kritérií:

- viac ako 50 % dochádzka ekonomicky aktívnych obyvateľov z obcí do centra,
- hustota obyvateľov na km² územia väčšia ako 100.

Hranica 50 % dochádzkovosti do centrálného mesta vyplýva ako štandardný ukazovateľ z viacerých štúdií s touto problematikou. Hustota obyvateľov nad 100 obyvateľov na 1 km² vychádza z hodnoty priemernej hustoty obyvateľov v SR (približne 110 obyvateľov/km²).

Pre vymedzenie prímestského pásma platili kritériá:

- viac ako 45 % dochádzka ekonomicky aktívnych obyvateľov z obcí do centra
- nižšia hustota obyvateľov na km² územia ako 100

Za vonkajšiu zónu sme označili všetky tie obce v území, ktoré vykazujú menšiu dochádzkovosť ekonomicky aktívnych obyvateľov do centra ako 45 %.

Zóna v mestskom regióne	Kritérium dochádzkovosť za prácou	Kritérium hustota obyvateľstva na 1 km ²
Centrum (jadro)	Centrum je cieľom dochádzok za prácou	Centrum vykazuje vysokú hustotu
jadrové (funkčné) územie regiónu	viac ako 50 % dochádzka ekonomicky aktívnych obyvateľov z obcí	vyššia hustota ako 100
prímestské pásmo	viac ako 45 % dochádzka ekonomicky aktívnych obyvateľov z obcí	nižšia hustota ako 100
vonkajšia zóna	menej ako 45 % dochádzka ekonomicky aktívnych obyvateľov z obcí	hustota bez vymedzenia

Podklad pre analýzu údajov obcí v nami definovaných mestských regiónoch tvorili informácie zo Štatistického úradu Slovenskej republiky, z ostatných centrálnych zdrojov –Ústav informácií a prognóz v školstve, UPSVAR, Centrálny register sociálnych zariadení, Datacentrum, databáza Ministerstva životného prostredia SR, Slovenská správa ciest, z miestnych zdrojov - najmä údaje poskytnuté mestami a obcami v regióne formou riadených rozhovorov a dotazníkmi, údaje z dostupných dokumentov (PHSR, ÚPD, koncepcie, stratégie). Dáta získavané z centrálnych a miestnych zdrojov boli analyzované v týchto oblastiach a ich konkrétnych ukazovateľoch²:

- sídelná štruktúra a vývoj - hustota, štruktúra bytov, vývoj osídlenia, výstavba bytov, využitie územia, cena pôdy,

² Tvoria osobitný výstup projektu „Mestský región v číslach a údajoch“

- demografická štruktúra a vývoj - obyvateľstvo, migrácia, veková štruktúra, štruktúra domácností, miera vzdelania,
- hospodárska štruktúra a vývoj - rast, zamestnanosť, príjmy, odvetvia, veľkosť podnikov, zmena štruktúry, disponibilné pozemky,
- rozvoj dopravy a pohyb ekonomicky aktívnych osôb - IAD, MHD, vplyv železnice, prichádzajúci a odchádzajúci za prácou, do centra, cestná sieť, stupeň automobilizmu,
- kvalita života - zásobovanie, bytový štandard, školstvo, sociálne služby, zdravotníctvo, kultúra,
- životné prostredie - odpad, protipovodňové opatrenia, stabilita krajiny,
- verejné financie - Príjmy, výdavky, daňová sila, finančná sila, miera sebestačnosti,
- volení predstavitelia a zamestnanci verejného sektora - miestne úrady, podriadené organizácie, volení predstavitelia, e-government,
- marketing - marketingové nástroje, marketingová stratégia,
- spolupráca.

Výstupom projektu nemalo byť striktné určenie, ktoré obce by mali, a ktoré nemali patriť do mestského regiónu. Zámerom projektu bolo na základe analýzy dát, silných a slabých stránok samotných obcí a celého územia v súvislosti s aktuálnymi trendmi vyjadriť odporúčania pre konkrétne územia a zároveň určiť hranice v území pre efektívnu spoluprácu.

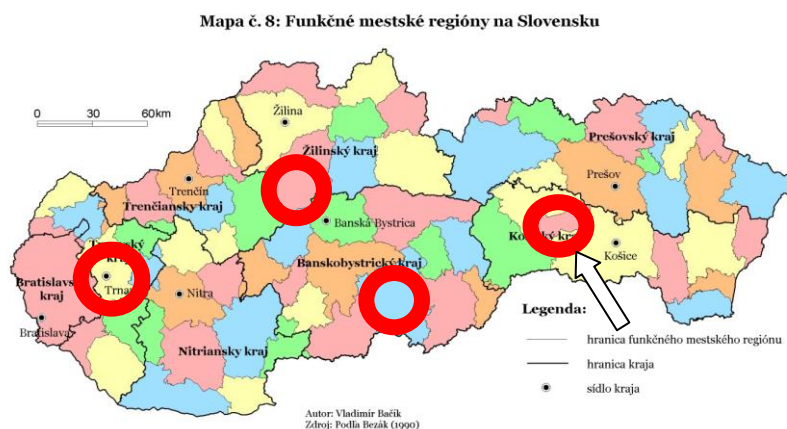
Za prínos našej štúdie považujeme okrem konkrétnych menovaných výstupov aj samotné sumarizácie dát za jednotlivé obce, ktoré v tejto podobe, podľa nás, akú ponúkame v prílohovej časti, nejestvujú. Samotné zaradenie resp. nezaradenie jednotlivých obcí do mestského regiónu neznamenal pre autorov štúdie obmedzenie sa v zbere dát len na obce patriace do jadrového územia mestského regiónu.

Vymedzenie záberu projektu

V území, s cieľom zlepšiť procesy a štruktúry riadiace a koordinujúce rozvoj na nadobecnej úrovni, existujú rôzne formy spolupráce medzi verejným a súkromným sektorom. Cieľom tejto práce nie podrobne sa nimi zaoberať, preto ich iba uvádzame, z dôvodu ozrejmeneia záberu projektu:

- spolupráca verejného a súkromného sektora (PPP),
- spolupráca rôznych úrovní a stupňov verejnej správy,
- spolupráca občan – občan,
- spolupráca občan – verejná správa,
- spolupráca hospodárskej sféry s občanom,
- vytváranie sietí, klastrov hospodárskou sférou,
- spolupráca občan – hospodárska sféra – verejná správa

Táto štúdia je zameraná na spoluprácu obcí v rámci vymedzených mestských regiónov.

Na základe dohody v rámci Únie miest Slovenska boli vytýpané štyri regióny: Trnava, Lučenec, Turčianske Teplice a Gelnica, pre ktoré sa štúdie realizovali.

Ciele a výstupy projektu

Cieľom projektu je vo väzbe na nové rámcové podmienky, ktoré sme opísali v úvode, **podnietiť snahu o odstraňovanie bariér spolupráce jadrového mesta a obcí a naštartovanie systematickej spolupráce v hraniciach mestského regiónu**. Výstupmi projektu sú :

- záverečná sumarizujúca správa pre Úniu miest Slovenska,
- štúdie troch pilotných regiónov okolo miest Trnava, Lučenec a Gelnica.

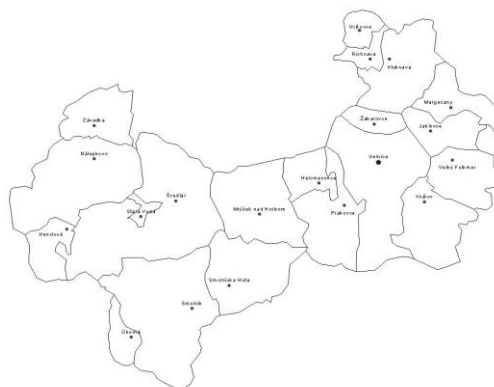
Nositelia a pozície v projekte

Projekt realizovalo Komunálne výskumné a poradenské centrum, n. o. Piešťany na základe dohody a s podporou Únie miest Slovenska, v spolupráci s mestami (v tejto etape odporučenými prezídiom Únie miest Slovenska) a obcami ležiacimi v hraniciach spoločne definovaného mestského regiónu. Projekt nemal ambíciu nahradiť úlohu miest a obcí vypracovať program hospodárskeho a sociálneho rozvoja, poskytuje však podklady pre jeho vypracovanie. Rovnako projekt nenahrádza úlohy miest a obcí vyplývajúce z požiadaviek a metodických pokynov pre vypracovanie integrovaných stratégií územia potrebných k čerpaniu prostriedkov z operačných programov Partnerskej dohody pre roky 2014 – 2020. Jeho priebežné a konečné výstupy môžu byť pre tieto úlohy podkladom.

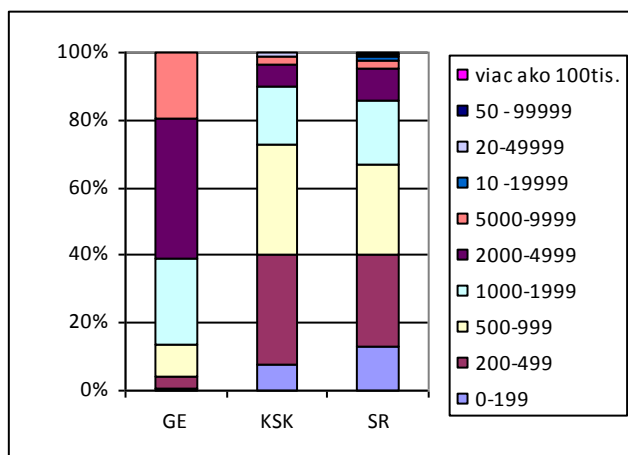
2. Zhrnutie súčasného stavu

Priestorová organizácia regiónu

Jadrom územia je historicky mesto Gelnica. Svojou hustotou 108 obyvateľov na km² dosahuje priemernú hustotu na území Slovenska, je však pod priemerom hustoty v kraji (115). Svojim počtom obyvateľov nie je z hľadiska európskych kritérií považované za mesto. Žije v ňom cca 20 % obyvateľov mestského regiónu a 0,8 % obyvateľov kraja. Jeho katastrálne územie tvorí cca 10 % rozlohy územia obcí a do Gelnice dochádza cca 10,9 % ekonomicky aktívnych obyvateľov okresu Gelnica. Celkovo sa jedná o vidiecke osídlenie.

Sídlná štruktúra

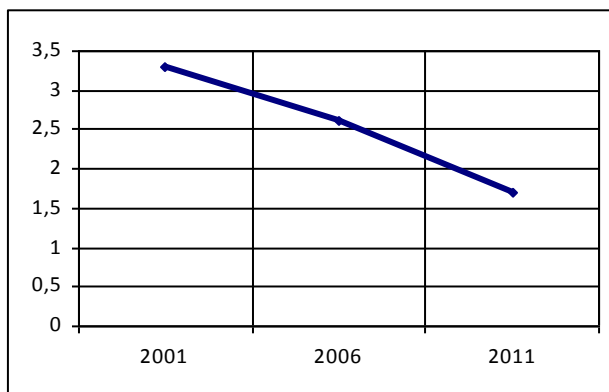

Z hľadiska počtu obyvateľov v porovnaní s KSK a SR je v regióne vyššie zastúpenie väčších obcí, V obciach veľkosti 2000 – 4999 obyvateľov žije 41 % obyvateľov, v obciach veľkostnej kategórie 1000 – 1999 25,6 %. Hustota obyvateľov na km² katastrálneho územia sa pohybuje v rozpätí 70 (Henclová) – 363 (Richnava). Priemerná hustota dosahuje hodnotu 54 obyvateľov/km². Priemer v SR je 110 obyv./km² a priemer V Košickom kraji je 115 obyv./km². Nad krajským priemerom je hustota obyvateľov v obciach Richnava a Helcmanovce. Vyššia koncentrácia obyvateľstva je vo východnej časti regiónu, ktorého jadro tvoria Gelnica – Margecany - Jaklovce – Prakovce.

Väčšinu územia regiónu tvorí nepoľnohospodárska pôda

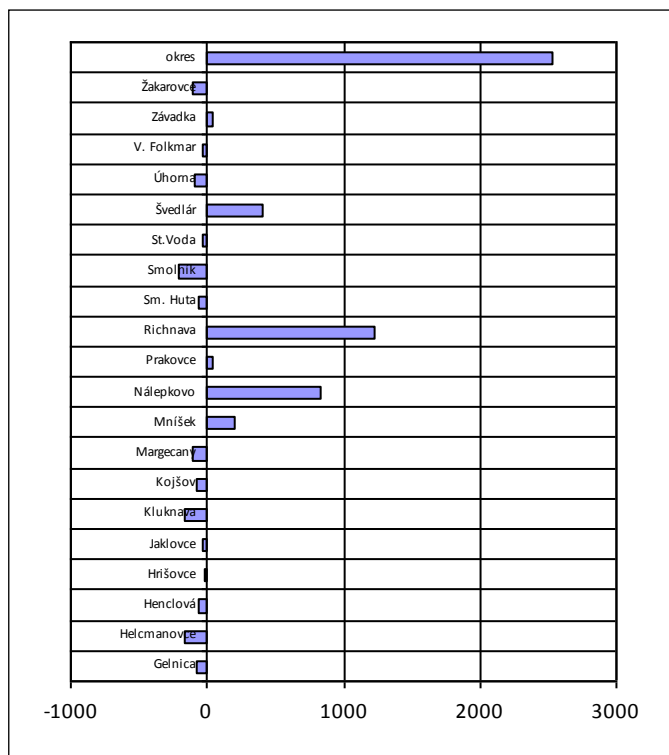
80,4 % plôch územia tvorí nepoľnohospodárska pôda (lesy), oproti priemeru SR je v území nižší podiel zastavanej plochy. Pokles v rokoch 1996 – 2011 zaznamenala výmera omej pôdy, záhrad, zastavanej plochy, vzrástol rozsah trvalo trávnatých porastov

Pokles prírastku bytov, vysoký počet neobývaných bytov

Prírastok bytov od roku 2001 klesol. Najvyšší nárast bytov v období 1996 – 2011 zaznamenali obce Nálepkovo (+ 168), Gelnica (+192), Švedlár (+68). V území je nižšie zastúpenie bytov v bytových domoch a pomerne vysoký počet neobývaných bytov (1 983), najviac v Gelnici, Smolníku a Nálepkove. Priemerná obložnosť bytu je 2,87, najvyššia v obci Richnava (7,33), najnižšia v Henclovej (0,96).

Rast počtu obyvateľov v regióne, mierny pokles v Gelnici

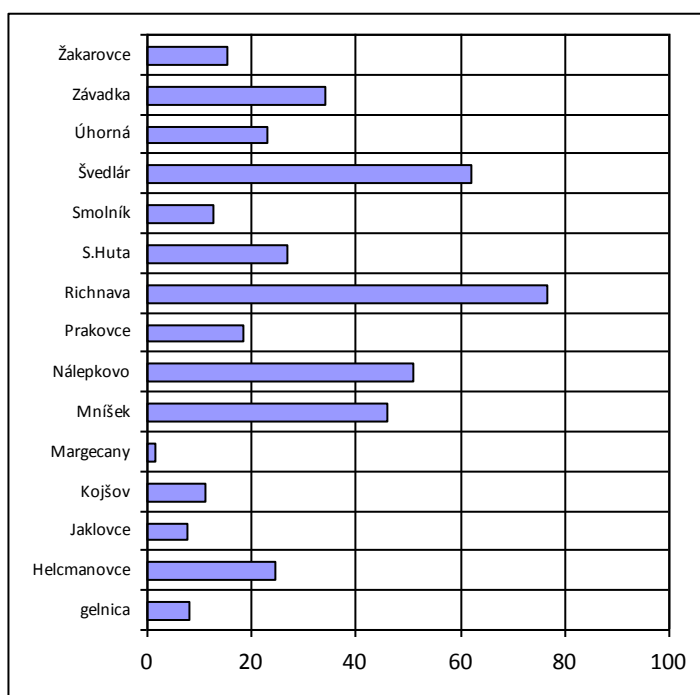

V regióne vzrástol v období rokov 1991 – 2013 počet obyvateľov o 5,1 % (+ 1535). Najvyšší nárast počtu obyvateľov bol v obciach: Richnava (+ 1231), Nálepko (+833), Švedlár (+405) s vysokým podielom rómskeho obyvateľstva. Najvyšší úbytok bol v obciach : Smolník (-211), Kluknava (-167), Helcmanovce (-165) a Žakarovce (-111). Najvyšší percentuálny úbytok obyvateľov bol v obciach Henclová, Úhorná (najmenšie obce, najstaršie obyvateľstvo,). V Gelnici klesol počet obyvateľov o 0,7 %. Nárast počtu obyvateľov v obciach je dôsledkom prisťahovania, najviac z územia mimo regiónu, ale aj migráciou medzi obcami.

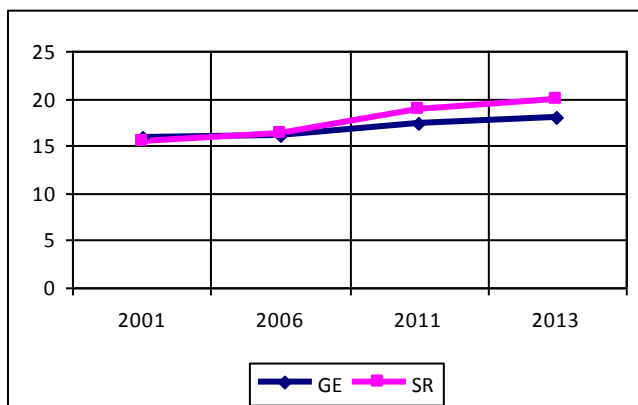
Nadpriemerné zastúpenie viacčlenných domácností

Najvyšší podiel domácnosti veľkosti 5 + je v Richnave, Švedlári, Gelnici a Nálepko (rómska populácia).

V niektorých obciach vysoký podiel Rómskeho obyvateľstva

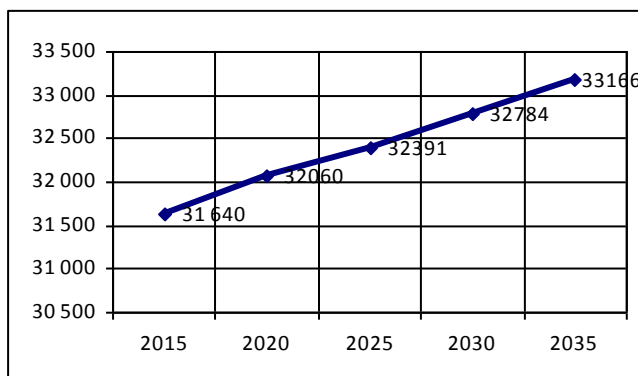

Nízky priemerný vek obyvateľstva

Z hľadiska veku obyvateľstva je najvyšší podiel detí vo veku 0-9 obyvateľov v obciach Richnava (30,6 %), Nálepko (22,1 %) a Závadka (19,1 %). Najväčší podiel obyvateľov vo veku 60+ je v obciach Henclová (42,8 %), Úhorná (33,9 %) a Žakarovce (27,9 %). Celkový podiel obyvateľov vo veku 60+ je v regióne nižší ako priemer SR.

Prognóza uvažuje s ďalším nárastom počtu obyvateľov

Prognóza vývoja obyvateľov predpokladá v rokoch 2015 – 2035 nárast počtu obyvateľov o 1 798 (4,52 %) a mierne zvýšenie priemerného veku obyvateľov z 37,5 na 39,8 roka.

Nevhodná vzdelanostná štruktúra obyvateľstva

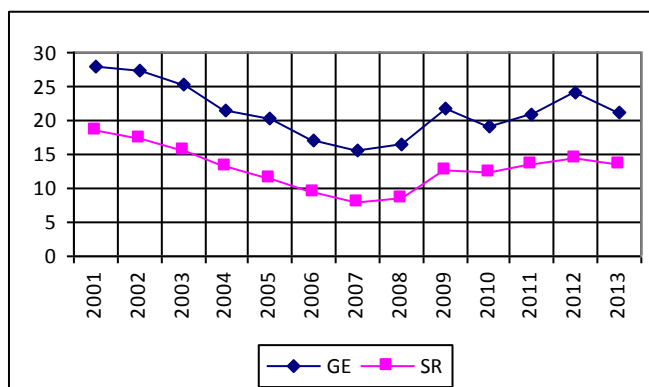
V roku 2011 bolo v okrese 19,8 % obyvateľov bez vzdelania, nad priemer okresu v obciach : Mníšek n/H, Nálepko, Richnava, Švedlár, Závadka. S ukončeným základným vzdelaním bolo v roku 2011 20 % obyvateľov, nad priemer v 11 obciach okresu: Hecmanovce Henclová, Mníšek, Nálepko, Richnava, Smolnická Huta, Smolník, Švedlár, Úhorná, Závadka, Žakarovce.

V regióne bol v roku 2011 3,5 % podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním z toho v Gelnici (33 %), Prakovciach (17 %), Margecanoch (13,5 %), Kluknave a Jaklovciach (po 5,5 %), t.j. v uvedených 5 sídlach bol cca 75 % vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov regiónu. Podiel vysokoškolsky vzdelaných vzrástol v období 2001 – 2011 na 7,5 %. Nad priemer regiónu je podiel vysokoškolsky vzdelaných v obciach: Margecany, Hrišovce, Gelnica, Jaklovce, Kluknava, Kojšov, Prakovce.

Hospodársky zaostávajúci región, väčšina ekonomicky aktívnych obyvateľov odchádza za prácou z regiónu

Okres Gelnica je zaradený do typu regiónu štúdie SAV (2009) s výraznými problémami so zamestnanosťou a nadväznými dôsledkami. Podiel okresu na celkovej vytvorenej pridanej hodnote v SR bol v roku 2012 0,037 % a jej hodnota mala v období 2001 – 2012 klesajúcu tendenciu. Mesto Gelnica a obce Prakovce, Margecany, Veľký Folkmar a Jaklovce majú mierne lepšie podmienky pre rozvoj. Obce Henclová a Úhorná sú typicky upadajúcimi obcami.

Nezamestnanosť jedna z najvyšších v SR

Podiel evidovaných nezamestnaných klesol v rokoch 2001 – 2007 z 28,0 % na 15,6 %, následne vzrástol na súčasných 21,3 %. V regióne bolo vo februári 2015 evidovaných 7 voľných pracovných miest.

Nízka miera zamestnanosti a zamestnateľnosti

Počet ekonomicky aktívnych stagnuje, priemerný počet evidovaných zamestnancov na počet ekonomicky aktívnych obyvateľov v rokoch 2001 – 2012 klesol.

Do mesta Gelnica dochádza za prácou iba 10,9 % ekonomicky aktívnych obyvateľov regiónu (431 z 3946), najviac z Prakoviec (107), Jakloviec a Margecian. Väčšina ľudí odchádza za prácou mimo hraníc regiónu.

Z Gelnice odchádza mimo okres za prácou 621 ekonomicky aktívnych obyvateľov a do zahraničia 207, čo je 70 % odchádzajúcich za prácou z Gelnice. Najviac z nich do Košíc (292).

Územie generuje malý počet voľných pracovných miest, a ak, tak sú vhodné najmä pre uchádzačov s ukončeným stredným vzdelaním. Počet voľných pracovných miest za posledný rok neprekročil 20. V mesiaci február 2015 bolo voľných 7 pracovných miest v celom okrese.

Najhorší okres na Slovensku z hľadiska kvality podnikateľského prostredia

Z hľadiska kvality podnikateľského prostredia patrilo v roku 2012 okresu posledné miesto na Slovensku.

Nízka priemerná mzda

Priemerná mesačná mzda dosiahla v roku 2013 výšku 714 € (KSK 865 €, SR 939 €).

Prevaha malých podnikov a samozamestnávania

Ekonomická činnosť v území je zameraná na drobné služby vo väzbe na primárny sektor, najviac podnikov je v odvetví poľnohospodárstvo, lesné hospodárstvo a ťažba, nasleduje veľkoobchod a maloobchod a verejná správa.

Počet priemyselných podnikov v rokoch 2001 – 2012 klesol z 10 na 5, ich podiel tvorí 0,21 % na počet v SR.

Z hľadiska veľkosti podnikov 93,6 % z nich má počet zamestnancov 0-19, viac ako 50 zamestnancov v regióne ma 6 podnikov.

Počet právnických osôb v rokoch 1998 – 2011 mierne vzrástol, pričom 67 % z nich je v meste Gelnica a obciach Prakovce, Margecany a Veľký Folkmar.

Počet podnikajúcich fyzických osôb sa takmer v tom istom období zdvojnásobil, najviac sú zastúpené v Gelnici, Prakovciach, Jaklovciach ale aj vo Švedlári, Nálepkove a Mníšku.

Takmer nulový prílev priamych zahraničných investícií

Prílev priamych zahraničných investícií do regiónu bol v rokoch 2006 – 2012 veľmi nízky, s výnimkou roku 2006 a najmä roku 2008 (cca 21,4 mil. €), ale aj v tomto roku bol ich podiel na obyvateľa 683 €, zatiaľ čo v SR to bolo 6693 €/obyv. Územiu chýba investor, ktorý by zvýšil počet pracovných miest a tvoril sieť subdodávateľov. Dôvody absencie: nízka úroveň infraštruktúry, nedostatok kvalifikovanej pracovnej sily, slabá sieť dodávateľov (suroviny, medziprodukt) a nízka úroveň spotreby (malý počet spotrebiteľov) – nefunkčný investičný multiplikátor - priemyselný park, ktorý mal napomôcť prítomnosti investorov.

Voľné plochy pre podnikanie

Na území regiónu sú podľa údajov obcí k dispozícii voľné plochy a pozemky:

v priemyselných parkoch	cca 10 000 m ²
v hnedých zónach	cca 28 000 m ²
voľné pozemky	cca 10 000 m ² (v ÚPN Prakovce je navrhnutých ďalších 48 000 m ²).

Nedostatočné dopravné napojenie

V území nie sú cesty medzinárodnej dopravy €, trasy „TEM“, diaľnice, diaľničné privádzače, rýchlostné cesty, cesty I. triedy. Cestnú sieť v regióne tvoria: cesty II. triedy cca 90 km (údaj SSC), cesty III. triedy cca 41,3 km (údaj SSC) a miestne komunikácie cca 210 km (údaj obcí).

Vzdialenosť z obcí na najbližšiu diaľničnú sieť predstavuje 11 – 50 km (údaje obcí).

Dostupnosť do Gelnice z obcí sa pohybuje medzi 7 – 44 km, t.j. 6 – 38 minút.

Dĺžka siete cyklotrás je podľa údajov obcí 26 km.

Hromadná doprava zabezpečovaná ŽSS a SAD

Všetky obce v regióne sú dostupné prímestskou autobusovou dopravou. 11 obcí z 20 je dostupných vlakom, pričom prítomnosť železnice a železničnej stanice nemá mimoriadny význam na usídľovanie podnikov a prírastok počtu obyvateľov.

Podiel individuálnej a hromadnej dopravy sa pohybuje v rozpätí 40 – 60 % IAD / 60 – 40 % HD

V mestskom regióne Gelnica je registrovaných 6 916 osobných vozidiel, 661 nákladných vozidiel, 151 traktorov, 274 motocyklov, 126 malých motocyklov, 812 nákladných prívesov. Podiel okresu Gelnica na celkovom počte evidovaných vozidiel SR je 0,34 %, KSK 2,85 %.

Z regiónu za prácou odchádza viac obyvateľov ako prichádza

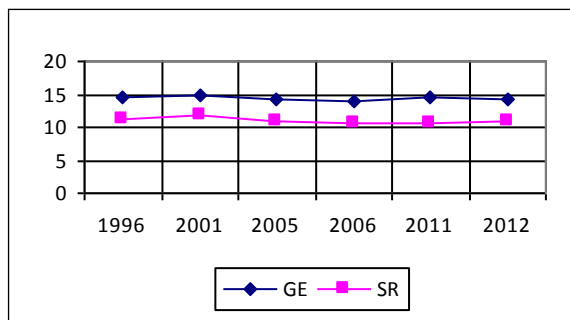
V mestskom regióne odchádza do zamestnania cca 5200 EAO, z toho v rámci mestského regiónu 1467 (28,2 %), do Košického okresu 1 184 (22,8 %), do okresu Prešov 123 (2,4 %), do okresu Spišská Nová Ves 850 (16,3 %) a do iných okresov 2 896 EAO (55,7 %). Dochádzajúcich v mestskom regióne je 1 835, z toho v rámci neho 1 467 (cca 80 %), z iných okresov dochádza cca 20 % EAO.

Dochádzka za školou

V rámci mestského regiónu dochádzalo v roku 2011 do škôl celkov 535 žiakov a študentov, z toho:

- 305 (57 %) do základných škôl (Gelnica, Kluknava, Prakovce, Nálepko, V. Folkmár, Smolník, Margecany, Richnava, Závadka, Mníšek, Helcmanovce, Jaklovce),
- 217 (40,6 %) do stredných škôl (Prakovce, Gelnica, Kluknava, Richnava),
- 13 (2,4 %) na vysoké školy (Gelnica, Kluknava).

Pokles počtu žiakov materských školách a základných školách

V období rokov 1996 – 2013/2014 klesol počet škôlok z 21 na 18 (zrušené boli škôlky v Hrišovciach a 2 v Gelnici), počet žiakov z 940 na 691, počet tried zo 48 na 37 (Gelnica, Kojšov, Margecany, Prakovce, Smolník, Švedlár, Veľký Folkmar) a počet učiteľov z 95 na 65. Počet detí v MŠ na 1000 obyvateľov klesol z 31,4 (1996) na 22,0 (2013/2014). Materské škôlky nemajú obce: Henclová, Hrišovce, Stará Voda, Úhorná.

Počet tried na škôlku je 2 (priemer SR 2,58), počet detí na triedu 19,5 (20,2), počet detí na učiteľa 10,4 (10,3).

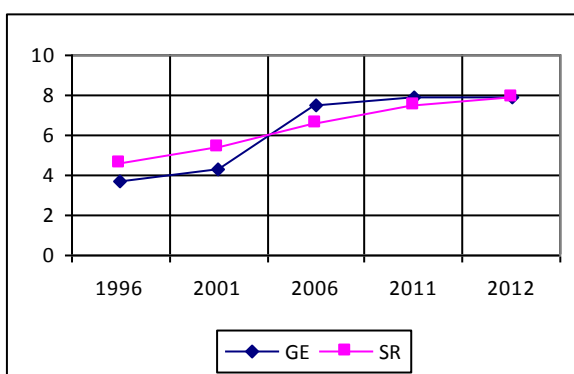
Počet detí vo veku 3-5 rokov dosiahol v roku 2011 1 151 (3-6 rokov 1 569), pričom v materských školách bol 720 miest, t.j. miera zaškolenia 3-5 ročných bola cca 62 % (3.6 ročných cca 46 %). Kapacita škôl sa prispôbovala

demografickému vývoju. V rokoch 1996 – 2013 klesol počet celkový počet žiakov z 3 800 (1996) na 2 941 (2013), počet žiakov na 1000 obyvateľov zo 127 na 94, počet tried o 4. Vzrástol počet učiteľov z 223 na 245. Priemerný počet tried na školu je vyšší ako priemer v SR (graf), počet žiakov na triedu 17,4 (SR 18,0), počet žiakov na učiteľa 12,1 (12). V území je jedna škola 1.-4. ročník (Závadka), ostatné školy sú plnotriedne.

Výsledky hodnotenia kvality základných a stredných škôl patria medzi najhoršie

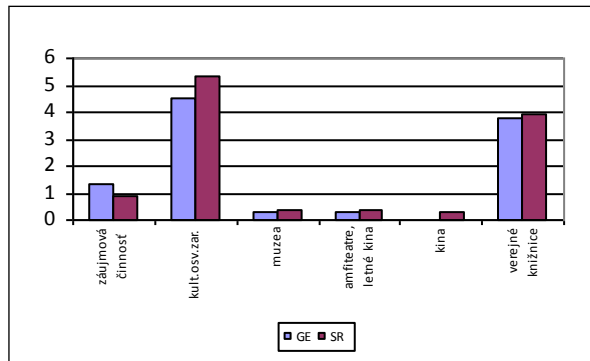
Napriek tomu že sieť základných a stredných škôl v regióne existuje, z hodnotenia, podľa INEKO (2013/2014) vyplýva, že úroveň vedomostí žiakov základných škôl v okrese patrí k najhorším v SR (posledné miesto z hodnotených). Priemerné výsledky dosahuje základná škola v Gelnici.

Počet miest v sociálnych zariadeniach je na úrovni priemeru Slovenska

Počet miest v prepočte na 1000 obyvateľov od roku 1996 vzrástol a dostal sa na úroveň priemeru Slovenska. Sociálne služby sú poskytované v meste Gelnica (Dom dôchodcov, Dom charity, Zriadenie opatrovateľskej služby), Nálepkove (zariadenie pre seniorov a špecializované zariadenie), v Prakovciach (Dom sociálnych služieb, Zariadenie opatrovateľskej služby) Smolníku (zariadenie opatrovateľskej služby). Terénnu opatrovateľskú službu poskytujú obce Gelnica, Helcmanovce, Jaklovce, Margecany, Nálepkovo, Prakovce a Závadka. Odľahčovaciu službu a jedáleň poskytuje obec Mníšek n/H.

Pokles počtu kultúrnych zariadení

V regióne Gelnica funguje 32 kultúrnych zariadení, čo je pokles v rokoch 1996 - 2011 o 6. Jediná obec bez kultúrneho zariadenia je Henclová. Počet verejných knižníc klesol v rokoch 1996 – 2011 z 19 na 12, obce bez knižnice sú : Helcmanovce, Henclová, Kojšov, Stará Voda, Úhorná, Veľký Folkmár, Závadka, Žakarovce. V súčasnosti nie je v okrese kino, jediný amfiteáter, letné kino, je v Gelnici. Banické múzeum je v Gelnici

Zdravotníctvo

V regióne je 15 zdravotníckych zariadení so 70 lôžkami, 24 ambulancií a 40 lekárov. Obce bez lekára sú Helcmanovce, Henclová, Hrišovce, Jaklovce, Kojšov, Úhorná, Žakarovce.

Región je bez bazéna a kúpaliska

V regióne je 49 športových zariadení. Bez zariadenia sú obce: Hrišovce, Stará Voda, Úhorná, Závadka, Žakarovce. V regióne existuje 13 telocviční, bez telocvične sú obce: Helcmanovce, Henclová, Hrišovce, Richnava, Smolnická Huta, Stará Voda, Úhorná, Veľký Folkmar, Závadka, Žakarovce. ihrisko pre futbal nemajú v obciach: Henclová, Hrišovce, Prakovce?, Smolnická Huta, Stará Voda, Úhorná, Závadka, Žakarovce. V mestskom regióne Gelnica nie je kúpalisko. Zimný štadión sa nachádza v Gelnici a ľadová plocha v Margecanoch.

Obchod

Na území mestského regiónu je 88 predajní potravinového tovaru, a predajní zmiešaného tovaru, 2 predajne potravinárskeho tovaru (supermarkety) v Gelnici a Nálepkove a dva obchodné domy (nákupné stredisko, hypermarket).

Bezpečnosť

Obecná polícia je v Gelnici (7 policajtov) a Nálepkove (3). najviac priestupkov a trestných činov je v obci Nálepkovo, nasleduje Gelnica a Margecany.

Verejná zeleň

Podľa údajov ŠÚ SR bolo v okrese podľa údajov obcí cca 23,6 ha verejnej zelene, z toho 84 % v Gelnici (19,8 ha), 1,5 ha v Mníšku, 1,25 ha v Margecanoch, 08 ha v Nálepkove, v prepočte na obyvateľa je plocha verejnej zelene cca 7,5 m² / obyvateľ regiónu (v Gelnici 31,8 m² / obyvateľ).

Viac ako 50 % obcí nemá kanalizáciu a nie je napojená na ČOV, tretine obcí chýba verejný vodovod

Z celkového počtu domácností v regióne (4114) je napojených na verejný vodovod/pitnú vodu 2773 (67 %), na verejnú kanalizáciu 1756 (43 %) a na ČOV 1554 (38 %).

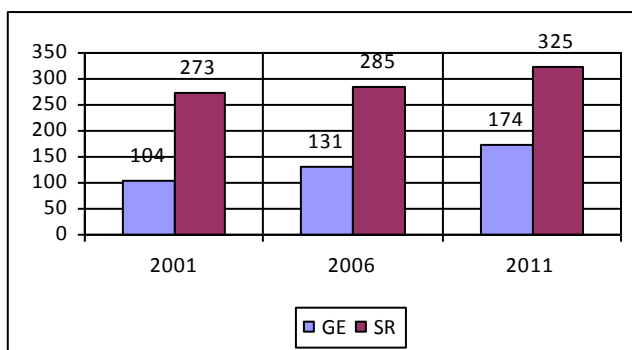
Vodovodnú sieť nemajú obce: Helcmanovce, Henclová, Hrišovce, Úhorná, čiastočne sú napojené obce: Kluknava (2,5 %), Mníšek (11,7 %), Nálepkovo (8,3 %), Richnava (4,5 %), Švedlár (16,8 %), Závadka (15,6 %), Veľký Folkmar (35,8 %). 100 % napojenie majú obce Gelnica, Jaklovce, Kojšov, Smolnická Huta, Žakarovce. Takmer 100 % Margecany (99 %), Prakovce (97,9 %), Smolník (98 %), Stará Voda (97,3 %).

Odkanalizované nie sú obce: Helcmanovce, Henclová, Hrišovce, Kluknava, Richnava, Smolnická Huta, Stará Voda, Švedlár, Úhorná, Závadka, Žakarovce. Ani jedna z obcí, vrátane Gelnice nie je 100 % odkanalizovaná, najviac Jaklovce (96 %). Na ČOV sú napojené odkanalizované obce v takom rozsahu v akom je realizovaná kanalizácia, t.j. ani jedna na 100.

Väčšina obcí nemá územnoplánovaciu dokumentáciu

Územnoplánovaciu dokumentáciu nemajú obce: Helcmanovce, Henclová, Hrišovce, Jaklovce, Smolnická Huta, Stará Voda, Švedlár, Úhorná, Veľký Folkmar, Závadka, Žakarovce

Objem komunálneho odpadu nižší ako priemer v SR, nízka miera zhodnotenia

Množstvo komunálneho odpadu v rokoch 2001 – 2011 vzrástlo a dosiahlo v okrese v roku 2011 5 439 ton, t.j. 174 kg/obyvateľ. Oproti priemeru v SR je to výrazne nižšie (SR 325 kg/obyv.), V okrese sa zhodnocuje cca 20 kg/obyvateľa ročne (SR 78 kg/obyvateľ).

Obce regiónu sú výrazne závislé na podieli dane z príjmu fyzických osôb

Daň z príjmu fyzických osôb tvorí rozhodujúcu časť daňových príjmov, cca 89,5 %, 5 % podiel na daňových príjmov vytvára daň z nehnuteľnosti, ostatné miestne dane tvoria 0,7 % daňových príjmov. Poplatok za komunálny a drobný stavebný odpad tvorí 4,6 % daňových príjmov.

Podiel miestnych daní a poplatku za KO na celkových príjmoch mierne rastie. Napriek tomu v roku 2013 dosiahol iba 10,52 %. Miestne dane na obyvateľa dosahujú 12 % priemeru SR a 4,9 % podiel na daňovej sile (v SR je to 28,5 %).

Daňová sila obcí je na úrovni 71 % priemeru v SR

Priemerná daňová sila obcí sa pohybuje okolo 240 €/obyvateľ/rok (71 % priemeru SR). Daňová sila obcí je rôzna, od 148 €/obyv. /rok po 303 €/obyv./rok.

Transfery pomáhajú územiu, nízka miera samofinancovania

Vďaka transferom je miera sebestačnosti (0,83) na hornej hranici SR (0,75-0,89). Nízke výnosy miestnych daní spôsobujú že miera samofinancovania 0,44 je na dolnej hranici intervalu v SR (0,43-0,71)

Celkové príjmy obcí vzrástli

Celkové príjmy obcí v okrese vzrástli za roky 2007 – 2013 o cca 50 %, príjmy bežného rozpočtu vzrástli o 27 %. Na obyvateľa dosiahli v roku 2013 hodnotu 767 €, bežné príjmy 552 €. Daňové príjmy rástli do roku 2008, potom v dôsledku krízy klesali v rokoch 2009 a 2010, následne začali narastať. Celkové príjmy na km² spravovaného územia vzrástli z 27 449 € v roku 2007 na 41 144 € (+ cca 50 %). Príjmy z miestnych daní a poplatku vzrástli z 986 €/km² spravovaného územia v roku 2007 na 1 355 € v roku 2013. Najvyššie celkové príjmy v prepočte na km² spravovaného územia boli v roku 2013 v Gelnici (119 229 €), najnižšie v Henclovej (1 496 €). Najvyšší podiel výnosu miestnych daní a poplatku za KO na km² územia bol v Prakovciach (4 574 €/rok), najnižší v Henclovej (248 €/rok).

Bežné výdavky rastú čím sa obmedzuje rozvoj obcí

Celkové výdavky vzrástli v rokoch 2007–2013 o 46 %. Bežné výdavky dosahujú 62-79 % na celkových výdavkoch. Podiel výdavkov na mzdy tvorí cca 39,5–42 % celkových výdavkov. Najvyššie podiel výdavkov na mzdy na bežných výdavkoch obce bol v Kluknave (48 %), najnižší v Starej Vode (14,2 %).

Obce schvaľujú maximálny počet poslancov

V regióne je 156 poslancov obecných zastupiteľstiev, na jedného v priemere pripadá 201 obyvateľov. Najviac obyvateľov na poslanca je v Gelnici (479), najmenej v Henclovej (21), s výnimkou Mníška a Nálepkova majú obce maximálny počet poslancov podľa zákona

Marketing iba dovnútra, za silnú stránku považujú obce prírodu a históriu

Obce sa vo svojich marketingových aktivitách orientujú najmä na vlastných obyvateľov obce a na turistov z bližšieho okolia, len Gelnica, Kluknava a Kojšov vyjadрили, že sa snažia osloviť svojimi marketingovými nástrojmi aj podniky,

Väčšina obcí považuje za svoju konkurenčnú výhodu resp. za silnú stránku prírodu a historické budovy. Najčastejšie sú cieľové skupiny oslovované prostredníctvom web stránky, plagátov a propagačných predmetov a tieto nástroje zároveň aj považujú obce za najúčinnnejšie. Obce nevyužívajú možnosť spoločnej marketingovej stratégie ani spoločných postupov v oblasti cestovného ruchu.

Vývoj v regióne za roky 2008 – 2013 pomocou vybraných finančných ukazovateľov

Hodnotenie	Ukazovateľ
-	rast počtu obyvateľov
+	nárast počtu právnických osôb
+	nárast počtu podnikajúcich fyzických osôb
+	po prechodnom výraznom poklese daňových príjmov rast
+	rast výnosu dane z nehnuteľnosti
+	po prechodnom znížení (2010-2011) rast daňovej sily
-	nárast indexu ekonomickej zaťaženia
+	rast podielu na výnose dane z príjmu fyzických osôb
-	rast podielu bežných výdavkov na celkových výdavkoch
-	pokles finančnej sily
-	pokles miery sebestačnosti
-	pokles miery samofinancovania

SWOT analýza regiónu

Silné stránky	Slabé stránky
<ul style="list-style-type: none"> - Prírodné prostredie - Kojšovská hoľa, Folkmárska skala, skalné útvary - Turniská, Chránené vtáčie územie Volovské vrchy, Národná prírodná rezervácia Kloptáň, Margecianska línia, Hnilecké rašeliniská, Polianske rašelinisko - blízka vodná nádrž Ružín, umelá vodná nádrž Úhorná / Jazero mieru /, Turzovské jazerá - zaujímavá história a kultúra územia - dostatok lesných plodov a chránených bylín - veľké množstvo plochy tvoria lesy - V regióne vzrástol v období rokov 1991 – 2013 počet obyvateľov o 5,1% - Prognóza vývoja obyvateľov predpokladá v rokoch 2015 – 2035 nárast počtu obyvateľov o 4,52% - Nadpriemerné zastúpenie viacčlenných domácností - Ekonomická činnosť v území je zameraná na drobné služby vo väzbe na primárny sektor - Možnosť ťažby drevnej hmoty - Počet právnických osôb v rokoch 1998 – 2011 mierne vzrástol - Počet podnikajúcich fyzických osôb sa takmer zdvojnásobil - Počet malých a stredných podnikov tvorí viac ako 90 % všetkých podnikateľov - Všetky obce v regióne sú dostupné prímestskou autobusovou dopravou - Vybudované náučné a turistické chodníky - Využívanie hromadnej dopravy je pomerne vysoké, podiel k individuálnej je 40 % k 60 % - Existencia cyklotrás v regióne - podiel väčších bytov je mierne vyšší ako je priemer Slovenska - v území sú základné umelecké školy, centrá voľného času, školské jedálne - v regióne je gymnázium v Gelnici - stredná odborná škola v Prakovciach s odborními súvisiacimi s odvetviami v regióne - sociálne služby nie sú koncentrované len v meste - terénnu opatrovateľskú službu poskytuje 7 z 20 obcí - len 1 obec (Henclová) je bez kultúrneho zariadenia - funkčný amfiteáter v Gelnici - zimný štadión je v Gelnici, ľadová plocha v Margecanoch - množstvo komunálneho odpadu v rokoch 2001 – 2011 síce vzrástlo na 174 kg na obyvateľa, čo je ale výrazne nižšie ako priemer v SR - viaceré lyžiarske strediská - hrádza pri Ružíne v Margecanoch - celkové príjmy obcí v okrese vzrástli za roky 2007 – 2013 o cca 50%, príjmy bežného rozpočtu vzrástli o 27%. - počet obyvateľov na jedného poslanca je pomerne vysoký, v Gelnici (479) - niektoré obce a mesto Gelnica sa snažia o istú formu marketingovej stratégie - dostatočný počet podujatí vo vybraných obciach (Margecany, Gelnica) 	<ul style="list-style-type: none"> - V území je nižšie zastúpenie bytov v bytových domoch a pomerne vysoký počet neobývaných bytov - Prírastok bytov od roku 2001 klesol - oproti priemeru SR je v okrese nižší podiel zastavanej plochy - V regióne bol v roku 2011 3,5 % podiel obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním - V roku 2011 bolo v okrese 19,8% obyvateľov úplne bez vzdelania - V niektorých obciach vysoký podiel rómskeho obyvateľstva - Veľmi vysoká nezamestnanosť - Veľmi nízky podiel mestského regiónu na celkovej vytvorenej pridanej hodnote v SR - Z hľadiska kvality podnikateľského prostredia posledné miesto v SR - Počet ekonomicky aktívnych stagnuje, priemerný počet evidovaných zamestnancov na počet ekonomicky aktívnych obyvateľov v rokoch 2001 – 2012 klesol - Priemerná mesačná mzda dosahuje ¾ hodnoty priemernej mzdy v SR a je o 20 % nižšia ako priemer KSK - Územie generuje malý počet voľných pracovných miest, počet voľných pracovných miest za posledný rok neprekročil 20 - Prílev priamych zahraničných investícií do regiónu je veľmi nízky - v území nie sú cesty medzinárodnej dopravy, trasy „TEM“, diaľnice, diaľničné privádzacie, rýchlostné cesty, cesty I. triedy, cestnú sieť v regióne tvoria cesty II. a III. triedy a miestne komunikácie - Nízka dochádzkovosť (menej ako 30 %) za prácou v rámci mestského regiónu - Do mesta Gelnica dochádza za prácou iba 10,9 % ekonomicky aktívnych obyvateľov regiónu - Väčšina ľudí odchádza za prácou mimo hraníc regiónu - dvojnásobne vyšší podiel bytov vykurovaných pevným palivom ako priemer SR - v období rokov 1996 – 2014 klesol počet škôlok z 21 na 18, počet tried zo 48 na 37 a počet učiteľov z 95 na 65. Počet detí v MŠ na 1000 obyvateľov klesol z 31,4 (1996) na 22,0 (2013/2014) - v regióne sa nachádzajú iba štátne materské a základné školy - podľa hodnotenia INEKO (2013/2014) úroveň vedomostí žiakov základných škôl v mestskom regióne patrí k najhorším v SR (posledné miesto z hodnotených) - 8 obcí nemá knižnicu - v regióne len 1 kino v Margecanoch - 5 obcí je bez športového zariadenia alebo ihriska - v regióne nie je kúpalisko - z celkového počtu domácnosti v regióne je len 67 % napojených na verejný vodovod/pitnú vodu, (43% na na verejnú kanalizáciu a 38 % na ČOV

	<ul style="list-style-type: none"> - Ani jedna z obcí, vrátane Gelnice nie je 100 % odkanalizovaná, najviac Jaklovce (96%), - V okrese sa zhodnocuje cca 20 kg/obyvateľa ročne, čo je len štvrtina priemerného obyvateľa v SR - Viac ako polovica obcí nemá územnoplánovacia dokumentáciu - daňová sila obcí predstavuje len 71,1 % priemeru SR - miestne dane na obyvateľa vykazujú len 12% priemeru SR - obce nevyužívajú možnosť spoločnej marketingovej stratégie ani spoločných postupov v oblasti cestovného ruchu
Príležitosti	Ohrozenia
<ul style="list-style-type: none"> - starnutie obyvateľstva - mestá ako motory - mestské regióny ako nová paradigma - dôraz na životné prostredie - trend zdravého životného štýlu - globalizácia - rast významu regionálnej špecializácie - konzumný spôsob života - zmena štruktúry domácností – rast počtu singles - suburbanizácia, rozvoj miest - technologický rozvoj - automatizácia a elektronizácia procesov - rast sektoru služieb - intenzívna spolupráca obcí, verejného a súkromného sektora 	<ul style="list-style-type: none"> - starnutie obyvateľstva - príjmová polarizácia - chudoba - medzinárodná, vnútroštátna a lokálna politická nestabilita - zhoršovanie kvality životného prostredia - nezamestnanosť mladých ľudí - nereagovanie na diverzifikáciu potrieb obyvateľstva v oblasti bývania, práce,..... - neprepojenosť trhu práce a trhu vzdelávania - zložitejšie podmienky pre podnikanie - tlak na zdravotnú starostlivosť - tlak na penzijné systémy - rast dopravnej a obslužnej zaťažnosti centier - deficit verejných zdrojov, nevhodný systém finančného vyrovnávania, nedostatok vlastných príjmov - rast konkurencie medzi regiónmi - pretrvávajúca nespôlupráca obcí, verejného a súkromného sektora - nízka kvalita inštitúcií zodpovedných za rozvoj územia

3. Problémová analýza mestského regiónu Gelnica

Vychádzajúc z analýzy súčasného stavu existuje, podľa nás, viacero obmedzení pre rozvoj regiónu:

- dopravné napojenie a dostupnosť regiónu,
- nedostatočná technická infraštruktúra,
- nevhodná kvalifikačná a vzdelanostná štruktúra,
- vysoký podiel nekvalifikovaného rómskeho obyvateľstva,
- nízka miera finalizácie výroby,
- nevhodné podnikateľské prostredie a nízka atraktívnosť pre investorov,
- nízka schopnosť vytvárať pracovné miesta a vysoká nezamestnanosť,
- chudoba, kriminalita, bezpečnosť,
- nízka miera spolupráce,
- slabá prezentácia územia,
- nedostatočné využitie potenciálu regiónu.

Dôsledkom uvedených obmedzení je veľmi pomalý a slabý rozvoj regiónu, resp. jeho stagnácia, odchod obyvateľstva z územia a nízka atraktívnosť územia pre podnikateľov a turistov.

Dopravné napojenie a dostupnosť regiónu

Región nie je napojený na diaľnicu a ani na cesty I. triedy. Cestnú sieť tvoria iba cesty II. a III. triedy a miestne komunikácie. Úroveň ciest je na veľmi nízkej úrovni.

Infraštruktúra je vo všeobecnosti dôležitým predpokladom pre ekonomický rozvoj územia, je danosťou, ktorú sledujú investori a absencia tohto faktora silne odrádza potenciálnych podnikateľov, zamestnávateľov a investorov. Zároveň je odrádzajúcim faktorom pre turistov a nových obyvateľov. Dôležitou charakteristikou je, že všetky obce v regióne sú dostupné prímestskou autobusovou dopravou, aj keď nie úplne logicky prepojenou a dostatočne využívanou.

Nedostatočná technická infraštruktúra

Aktuálna situácia v oblasti technickej infraštruktúry neprispieva k atraktívnosti prostredia pre podnikateľov ani obyvateľov a región z hľadiska tohto kritéria nepredstavuje žiadané územie. Na verejný vodovod je napojených len 2/3 domácností a na verejnú kanalizáciu menej ako polovica domácností. Viaceré obce územia nie sú vôbec odkanalizované resp. nemajú žiadnu vodovodnú sieť.

Nevhodná kvalifikačná a vzdelanostná štruktúra

Vysokoškolské vzdelanie má len 3,5 % obyvateľov regiónu, z ktorých jedna tretina žije v Gelnici. Z porovnania vzdelanostnej štruktúry v roku 2001 a 2011 je zrejmé, že sa počet vzdelaných ľudí v regióne nepatrne zvýšil, zmenila sa tiež štruktúra učňovského vzdelania – narástol počet absolventov s maturitou, ale stále je pätina obyvateľov v regióne bez vzdelania. „Najviac vzdelané“ sú obce Margecany, Hrišovce, Gelnica, Jaklovce, Kluknava, Kojšov, Prakovce a najmenej vzdelané sú obce Mníšek nad Hnilcom, Nálepko, Richnava, Švedlár, Závadka.

Obce nevedú evidenciu o vzdelaní obyvateľstva.

Z pohľadu možnosti získania nových podnikateľských subjektov a investorov do územia je daná vzdelanostná štruktúra nevyhovujúca, v regióne je veľký počet nevzdelaných ľudí a vzdelaná pracovná sila nie je v odboroch, ktoré by mohli viesť k rozvoju konkrétnych nosných odvetví.

Vysoký podiel nekvalifikovaného rómskeho obyvateľstva

Podľa výsledkov projektu Atlas rómskych komunít 2013 je v regióne viacero obcí s veľmi početnou rómskou populáciou. V obci Richnava predstavujú Rómovia ¼ obyvateľov, v Švedlári viac ako 60 % a v Nálepko je rómska viac ako polovica obyvateľstva. Zároveň je v týchto obciach najväčší počet obyvateľov bez vzdelania alebo len so základným vzdelaním - v Richnave tvorí túto skupinu 2/3 obyvateľov, v Švedlári 60 % a v Nálepko 62 %. V Richnave je viac ako 40 % obyvateľov bez úplného vzdelania.

Nízka miera finalizácie výroby

Úroveň ekonomiky regiónu odráža stupeň finalizácie a sofistikovanosti výroby. Čím vyšší stupeň finalizácie, tým sa v regióne generuje vyššia pridaná hodnota, ktorá znamená aj rast výroby, zamestnanosti a možnosti využívania danosti územia. V mnohých obciach prevažuje primárny sektor v podobe ťažby, najmä dreva, ale nedochádza k jeho ďalšiemu spracovaniu. Tým sa z regiónu vyvážajú suroviny bez pridanej hodnoty. Región tak nevyužíva možnosti dodatočnej výroby a zamestnanosti.

Nevhodné podnikateľské prostredie a nízka atraktívnosť pre investorov

V roku 2012 bolo v území 5 priemyselných podnikov. Na základe posúdenia infraštruktúry, kvality prostredia, pracovného trhu, kvality samosprávy Národnou agentúrou pre malé a stredné podnikanie v roku 2012, obsadilo mesto Gelnica v rámci Slovenska celkovo 119. miesto zo 145 miest na Slovensku. V rámci miest v Košickom kraji je z 20 miest na 18. mieste. V jednotlivých posudzovaných oblastiach sa umiestnila Gelnica na:

- infraštruktúra a kvalita prostredia 18.miesto
- podnikateľské prostredie 4.miesto
- pracovný trh 13.miesto
- kvalita samosprávy 18.miesto

Zlá dopravná a technická infraštruktúra, nižšia kvalita samosprávy, nekvalifikovaná pracovná sila predstavujú faktory, ktoré negatívne vplyvajú na charakter podnikateľského prostredia. Investori vnímajú územie komplexne a preto nie je pre nich región Gelnice atraktívny pre ich podnikanie.

Nízka schopnosť vytvárať pracovné miesta a vysoká nezamestnanosť

Región nepredstavuje atraktívne prostredie pre zamestnávateľov a investorov, čo spôsobuje, že sa v regióne negenerujú pracovné miesta. V roku 2014 počet voľných pracovných miest mesačne nepresiahol 10, v decembri 2014 a januári 2015 bolo voľné len 1 pracovné miesto.

Chudoba, kriminalita, bezpečnosť

Vysoká nezamestnanosť v území je jedným z faktorov, ktoré spôsobujú veľký podiel nízkopríjmového obyvateľstva a rodín na úrovni chudoby. Chudoba sa nemusí týkať len tých skupín obyvateľstva, ktoré sú nezamestnané, ale aj tých, kde v rodine je len jeden zamestnaný a svojim príjmom nevie pokryť potreby rodiny. Dôsledkom chudoby môže byť migrácia ľudí z regiónu, ale taktiež môže mať dopad na rast kriminality a ohrozenie bezpečnosti bývania a nízky dopyt po službách a zároveň vysokú záťaž na verejné rozpočty.

Nízka miera spolupráce

Aj napriek zapojeniu obcí do rôznych združení, ako vyplynulo z poskytnutých údajov, je možné konštatovať nízku mieru spolupráce obcí najmä pri riešení tých kompetencií, pri ktorých majú obce originálne právomoci. Počnúc spoločnými rozvojovými stratégiami, viacerými verejnými politikami až po to, že obce nespolupracujú ani pri propagácii územia ani pri orientácii na nových investorov alebo obyvateľov.

Slabá prezentácia územia

Napriek spoločnej histórii (Dolný Spiš), ale aj geografickým danostiam obce vykazujú nízku mieru spolupráce aj pri propagácii územia, územie sa nevníma ako jeden celok a nevyužívajú sa jeho danosti spoločne všetkými obcami. Obce vo veľmi malej miere využívajú marketingové nástroje a ak aj, tak nie zosúladene.

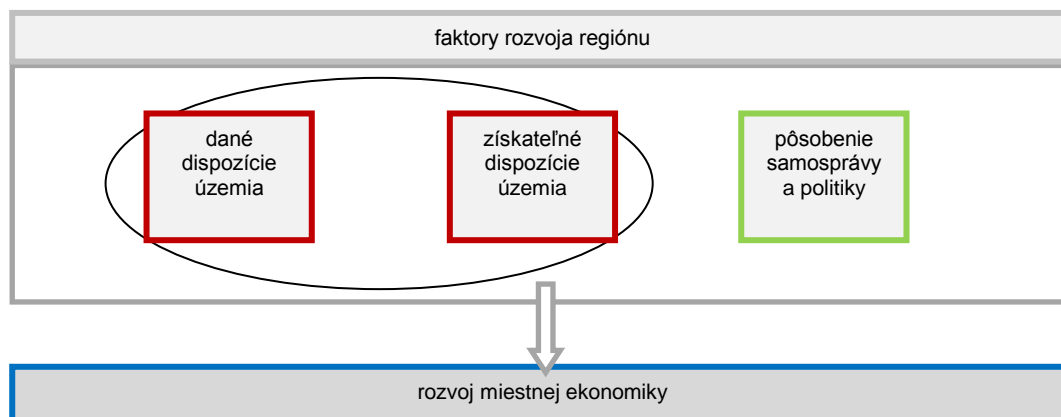
Nedostatočné využitie potenciálu regiónu

Všetky uvedené charakteristiky vedú k tomu, že územie v malej miere využíva svoj potenciál na rozvoj a rast produktivity a konkurencieschopnosti

4. Odporúčania

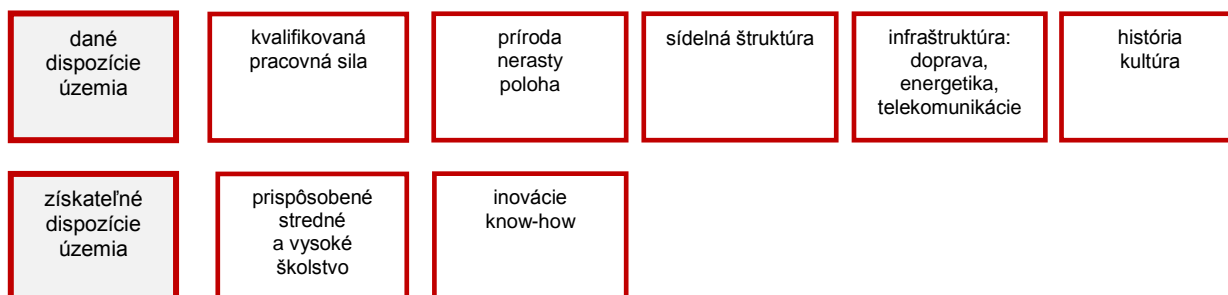
Pri odporúčaní venovaných rozvoju mestského regiónu vychádzame najmä z aktuálnej situácie v jednotlivých skúmaných oblastiach popísaných v kapitole 2 a z analýzy problémov zhodnotených v kapitole 3. Rozvoj mestského regiónu je spätý s rozvojom lokálnej ekonomiky a tá je pod vplyvom viacerých faktorov:

Prvú skupinu faktorov predstavujú dispozície územia, ktoré sú buď dané alebo získateľné.

Medzi dané dispozície je možné podľa nášho názoru zaradiť: geografická poloha, hornatnosť, prírodné zdroje a krásy, prítomnosť surovín, úrodnosť pôdy, historické pozadie, kultúrne dedičstvo, sídelná štruktúra, infraštruktúra

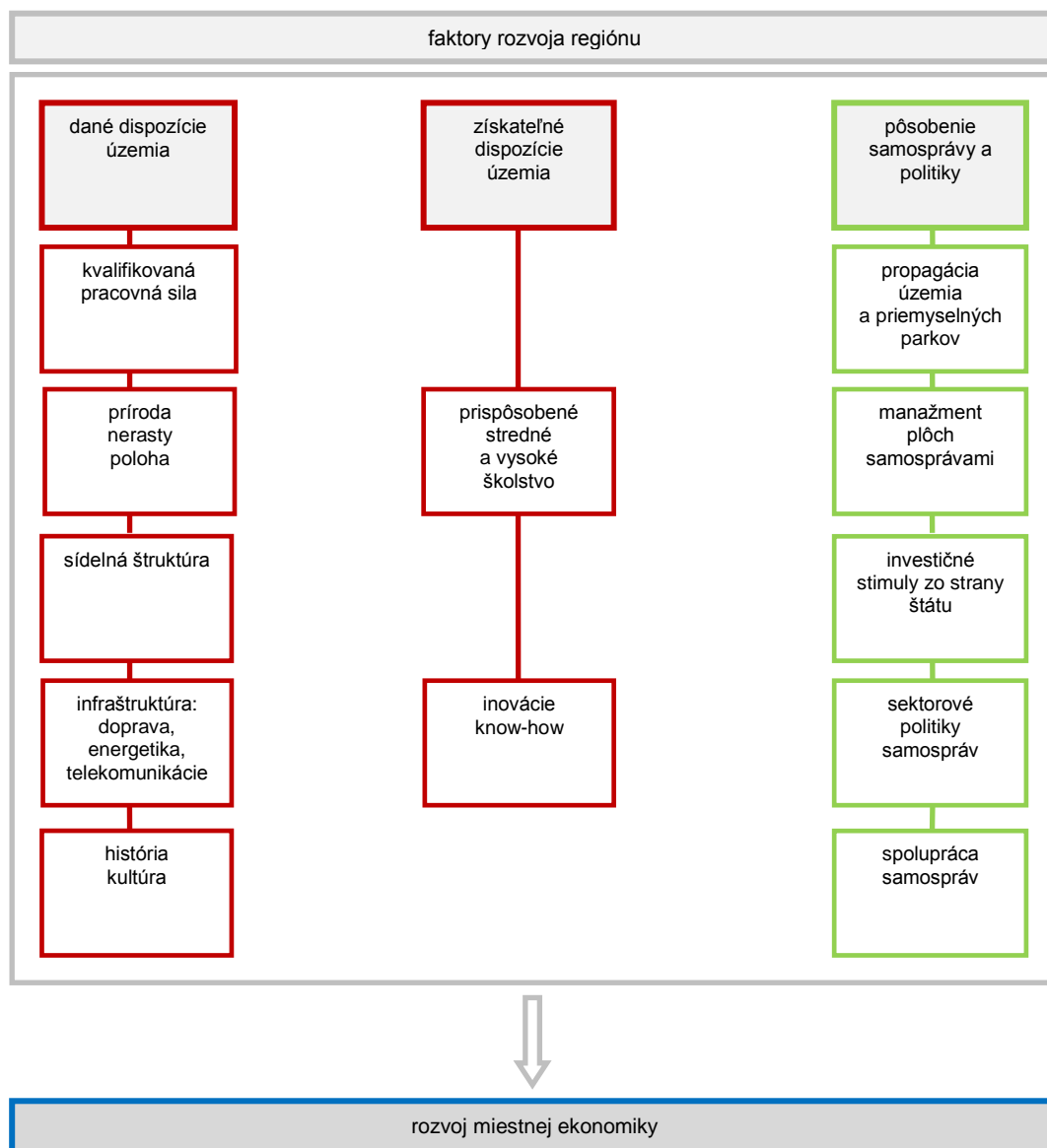
K získateľným faktorom radíme: kvalitné stredné a vysoké školstvo prispôbené potrebám trhu práce a inovácie a know-how

Druhú skupinu faktorov predstavujú činnosti, pôsobenie, rozhodnutia a manažment zo strany samosprávy resp. štátu v podobe politiky. Úroveň tvorby politiky a kvalita riadenia samosprávy predstavujú determinanty, ktoré môžu najmä kvalitatívne meniť a podporovať dispozície územia tak, aby ich využívanie viedlo k rozvoju miestnej ekonomiky a rozvoju mestského regiónu. K týmto determinantom radíme: propagáciu územia a priemyselných parkov, manažment plôch samosprávami, investičné stimuly pre investorov zo strany štátu, sektorové politiky samospráv a spoluprácu medzi samosprávami:

Prepojenie oboch skupín faktorov – daností regiónu aj pôsobenie samosprávy a politiky sa prejaví v účinku na lokálnu ekonomiku:

Región Gelnica patrí podľa typológie štúdie „Špecifická sídelného vývoja na Slovensku“ medzi regióny najhoršieho typu - 8, ktorého najslabšou stránkou je oblasť zamestnanosti a s ňou spojená nepriaznivá situácia ako aj stav produkčnej výkonnosti (Gajdoš – Moravanská - Falán, 2009).

Dve obce regiónu (Gelnica, Prakovce) sú mestského typu, dve (Margecany, Veľký Folkmár) tvoria zázemie miest. Ako priemyselné obce boli označené 4 obce regiónu. Osobitosťou regiónu sú 4 tzv. natalitné obce (Mníšek n/H, Richnava, Nálepkov a Závadka) najmä vďaka výraznému zastúpeniu rómskeho obyvateľstva. V regióne sú podľa uvedenej štúdie aj dve upadajúce obce (Úhorná a Henclová).

Odporúčania sú zamerané na tri oblasti, ktoré by mali byť navzájom prepojené:

- ekonomický rozvoj regiónu,
- spravovanie územia,
- spolupráce obcí pri zabezpečovaní kompetencií.

Ekonomický rozvoj regiónu

Scenáre rastu konkurencieschopnosti regiónu a teda jeho rozvoja a zvyšovania produktivity a atraktívnosti územia by mali závisieť od voľby kombinácie subjektov, na ktorých sa svojimi aktivitami región obracia. Pri rozhodovaní o stratégií a možnostiach ich kombinácií pre rozvoj mestského regiónu je nevyhnutné vychádzať z toho, aké ciele rozvoja sledujú:

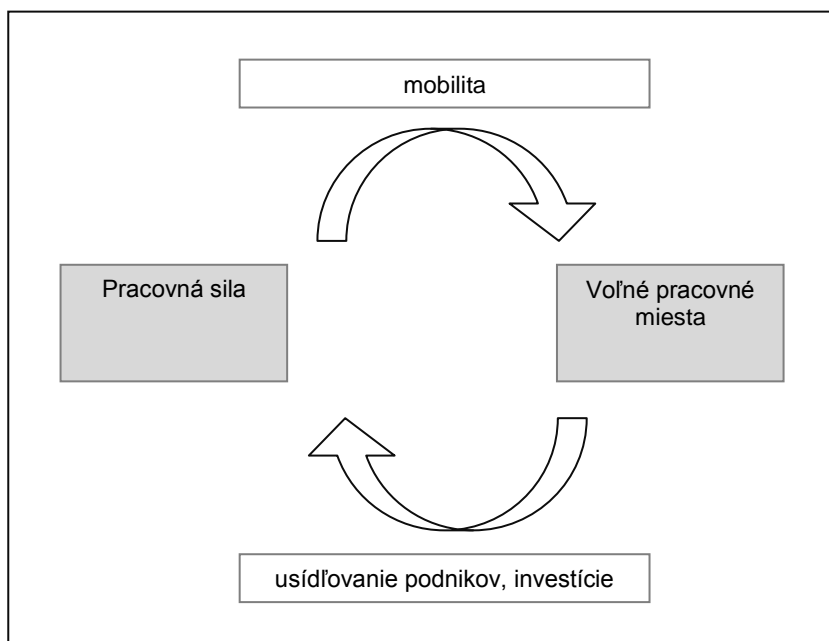
- rozvoj miestnej ekonomiky,
- rozvoj počtu obyvateľov,
- rozvoj turizmu,
- rozvoj aktivít smerujúcich k uspokojeniu podnikateľského sektora.

Región by sa mal snažiť o vlastnú atraktívnosť pre všetky zainteresované skupiny, teda pre turistov, investorov, obyvateľov a zamestnávateľov. Rast konkurencieschopnosti územia je možné zabezpečiť len vtedy, ak budú spokojní obyvatelia a podnikatelia a zároveň aj turisti v regióne.

Rozvoj miestnej ekonomiky v mestskom regióne Gelnica – všeobecné východiská

Pri úvahe o rozvoji miestnej ekonomiky je nevyhnutné vychádzať z daností regiónu, jeho komparatívnych výhod v prepojení na charakter vývoja obyvateľstva, turizmu a podnikateľského sektora. Pre rozvoj miestnej ekonomiky nebudeme odporúčať riešenia samostatne a nezávisle od rozvoja segmentov obyvateľstva, podnikateľov a turistov, ale vo vzájomnej väzbe.

Všeobecne platí, že ak ľudia môžu, tak sa sťahujú tam, kde je prosperita. Teda aj ľudia z menej rozvinutého regiónu budú mať vôľu presunúť sa smerom k prosperujúcemu územiu. Rozvoj ekonomiky a usídľovanie podnikov je priamo spojený s miestnymi demografickými procesmi, keďže sa navzájom ovplyvňujú:

Podnikatelia môžu považovať prítomnosť kvalifikovanej pracovnej sily za komparatívnu výhodu územia a môže byť jedným z dôvodov rozhodnutia podnikateľov o usídlení sa v danom regióne, resp. o investovaní (práca za pracujúcimi). Pracovné sily so sklonom k mobilite môžu vyhľadávať možnosti voľných pracovných miest, čo bude viesť k odchádzkam z regiónu alebo k trvalej migrácii z územia (tzv. pracujúci za prácou).

Ak uvažujeme, že obyvatelia nebudú odchádzať za prácou mimo región, potom sa v mestskom regióne Gelnica budú realizovať odchádzky za prácou najmä do Gelnice, Margecian a Prakoviec, ktoré ponúkajú najlepšie možnosti na prácu. Rovnako budú mať obyvatelia tendenciu nájsť si v týchto obciach aj bývanie. Tí, ktorí

možnosť mobility nemajú a sú späť napr. s pôdou alebo nehnuteľnosťou, tí v regióne ostanú aj v chudobnejších lokalitách.

Aktuálny najväčší problém regiónu je nedostatok pracovných príležitostí a nekvalifikovaná pracovná sila. Ak ale vychádzame z toho, že kvalifikovaná pracovná sila je jeden z predpokladov prítomnosti zamestnávateľov a naopak, zamestnávatelia zvyšujú atraktivnosť regiónu pre obyvateľov, je nevyhnutné, aby sa odstránili tieto slabé stránky regiónu, inak dôjde k emigrácii kvalifikovaných pracovných síl a odlivu investícií z regiónu. Odliv kvalitnej pracovnej sily a podnikateľov môže následne viesť k tomu, že v regióne ostanú len tí, čo nemajú možnosť mobility a dôjde k polarizácii v rámci územia (chudobnejši schudobnejú). Preto je potrebné odstrániť najzávažnejšie problémy v regióne a využiť výhody územia.

Celkovo MR Gelnica ponúka ako hlavné silné stránky:

- relatívne stále lacnú pracovnú silu pripravenú na mobilitu v podobe dennej alebo týždennej dochádzky - dôkazom je dochádzkovosť a odchádzkovosť v regióne,
- predpoklad pre rozvoj primárneho sektora,
- príroda ako zdroj rozvoja pre určitý druh cestovného ruchu,
- príroda ako zdroj nerastov,
- kultúrne a historické prostredie,
- voľné priestory (prázdne budovy, prázdne plochy, prázdny priemyselný park).

Podnikatelia by mohli využiť v území:

- prírodné zdroje potrebné pre výrobu – drevo, kameň, lúky, pasienky, zvieratá,
- lacnú pracovnú silu – vzdelanú aj nevzdelanú,
- priestory pre haly, sklady, lacné nájmy.

Turisti by mali hľadať historickú, kultúrnu, prírodnú jedinečnosť územia (Gotická cesta, kostoly, nedotknutosť prírody, lesné plody a hubárčenie, agroturizmus).

Obyvatelia by mohli vidieť v zotrvaní v území výhodu dostupného bývania v pokojnom prostredí.

Rozvoj miestnej ekonomiky navrhujeme založiť v mestskom regióne na podpore všetkých troch sektorov ekonomiky.

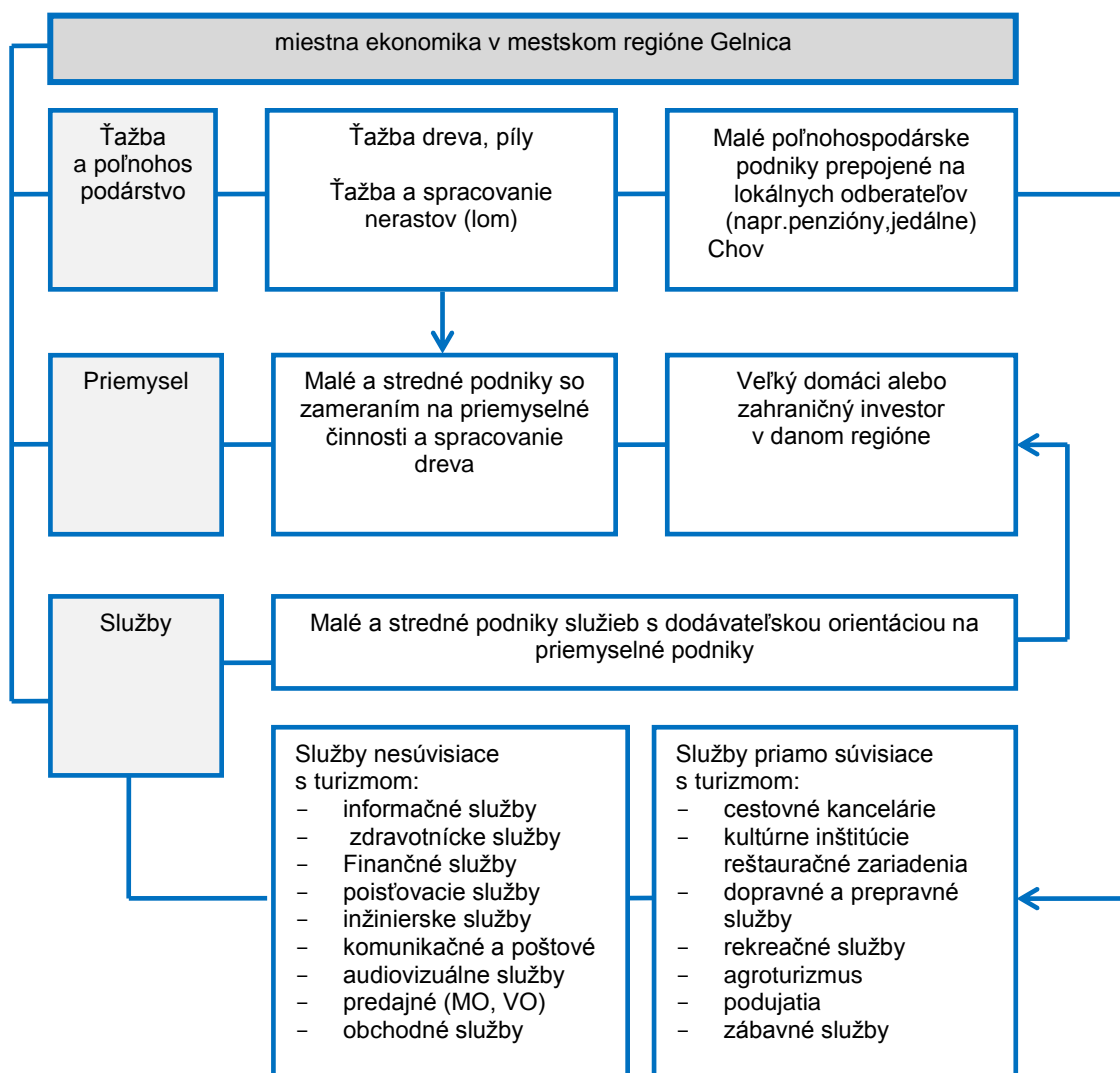
Vychádzajúc zo silných stránok územia by mal mať primárny sektor významný podiel pri tvorbe pridanej hodnoty a pracovných miest v regióne. Tvorba pracovných miest by viedla aj k nižším odchádzkam za prácou mimo región a teda aj k spotrebe obyvateľov v regióne, čo by zas pozitívne vplývalo na rozvoj ekonomiky.

Z primárneho sektora by sa región mal zameriavať najmä na rozvoj poľnohospodárstva – chov, pestovanie plodín, na ťažbu a spracovanie dreva a ťažbu a spracovanie v regióne prítomných nerastov. Poľnohospodárske produkty by sa mohli umiestňovať na trhoch v regióne, pričom niektoré výrobné by bolo možné prepojiť na cestovný ruch napr. formou agroturizmu.

Sektor priemyslu by mal byť založený na silnej vrstve malých a stredných podnikov v už existujúcich odvetviach vo väzbe aj na primárny sektor napr. rozvojom potravinárskeho priemyslu, drevospracujúcich firiem.

V meste Gelnica je neobsadený priemyselný park, ktorého priestory by mohli využiť väčší investori v už existujúcich odvetviach alebo aj v regióne v doteraz nových odvetviach. Okrem voľných priestorov a plôch by investor mohol čerpať výhodu relatívne lacnej pracovnej sily v regióne.

Sektor služieb by sa mal rozvíjať v dvoch až troch rôznych smeroch. Prvú skupinu služieb by mali tvoriť tie, ktoré nadväzujú na priemysel a primárne odvetvia v podobe malých a stredných podnikov, druhú skupinu služieb by mali tvoriť všetky tie služby, ktoré súvisia s orientáciou regiónu na rozvoj cestovného ruchu. Tretiu skupinu služieb tvoria všetky tie, ktoré nesúvisia s turizmom.

Rozvoj miestnej ekonomiky v mestskom regióne Gelnica – možné scenáre

1. Budovanie regionálnej špecializácie

- Špecializácia v poľnohospodárstve a ťažbe,
- Špecializácia v nadväzujúcich odvetviach,
- podpora existujúcich malých a stredných podnikov,
- špecializácia v cestovnom ruchu.

Cieľ:

- zvýšiť zamestnanosť,
- zachovať priemyselnú štruktúru ekonomiky,
- podporiť špecializáciu regiónu,
- rozvíjať vybrané formy turizmu,
- zabrániť odchodu obyvateľov do iných regiónov resp. zvýšiť odchádzky za prácou v rámci mestského regiónu.

Kroky pre uplatnenie stratégie špecializácie:

- využívať prírodné bohatstvo ako zdroj suroviny, najmä drevnej hmoty a vytvoriť reťazec jej spracovania,

- prepojiť históriu a kultúru a poskytovať podujatia,
- prepojiť poľnohospodárstvo a cestovný ruch v podobe agroturistiky, napr. jazdenie na koňoch, chov, záhradníčenie, ochutnávky produktov, zásobovanie zariadení lokálnymi produktmi,
- prepojiť históriu, kultúru, poľnohospodárstvo a turizmus a vytvoriť vlastný regionálny produkt pre konkrétne skupiny turistov – školy v prírode, školské výlety zo zahraničia, letné tábory pre mládež, prázdninové a zážitkové podujatia,
- využívať výhody územia spoločne všetkými obcami regiónu nie selektívne, prepojiť ponuky jednotlivých malých podnikateľov a vytvoriť spoločný regionálny produkt pre cestovný ruch,
- podporovať drobné remeselníctvo,
- prispôsobiť stredné školstvo pre potreby miestnych firiem,
- výraznejšie využiť prírodnú danosť chránenej krajinskej oblasti.

2. Získanie veľkého zamestnávateľa

Ciele:

- zvýšiť zamestnanosť,
- zabrániť odchodu obyvateľov do iných regiónov resp. zvýšiť odchádzky za prácou v rámci mestského regiónu,
- zmeniť štruktúru ekonomiky,
- využiť voľné priestory v priemyselnom parku, voľné plochy, voľnú pracovnú silu,
- zatriktívniť región pre ďalšie podnikateľské jednotky a nových obyvateľov.

Kroky pre získanie investora:

- stanoviť možnosti a parametrov využiteľnosti priemyselného parku v Gelnici,
- nájsť voľné pozemky a priestory,
- vytvoriť vyjednávacie prostredie s MH SR a agentúrou SARIO,
- prispôsobiť stredné školstvo orientované na odvetvie investora,
- prepojiť investora na aktuálne odvetvia.

Okrem výhody lacnejšej pracovnej sily, voľných pozemkov, priestorov by malo byť samozrejmé, že prítomná pracovná sila bude zamestnateľná, preto je dôležitým predpokladom evidencia resp. analýza dostupnej pracovnej sily v regióne podľa kvalifikácie a veku.

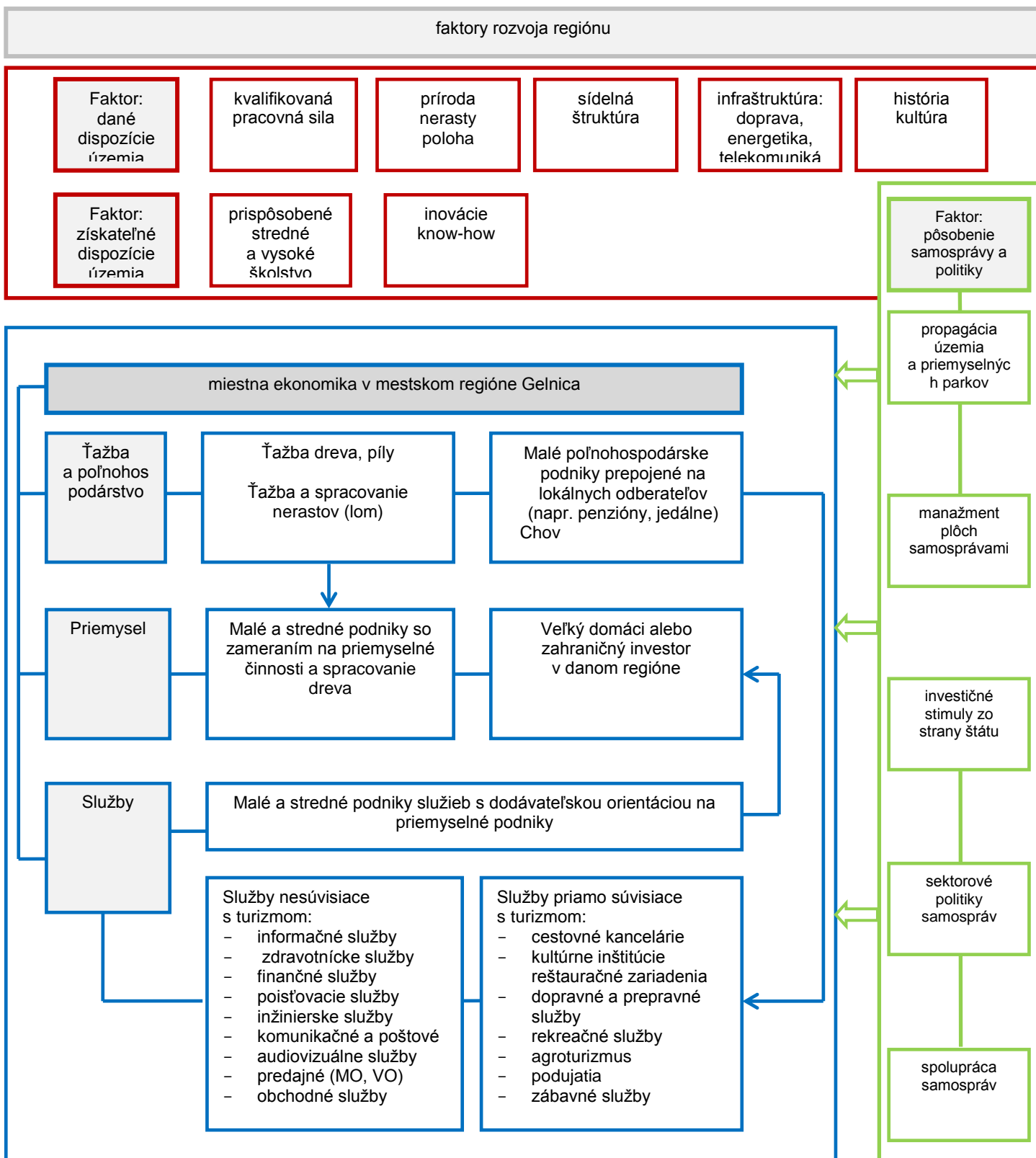
3. Využitie prítomnosti veľkého mesta v inom regióne ako motora rozvoja

Ciele:

- zvýšiť zamestnanosť,
- podporiť rozvoj služieb súvisiacich s voľným časom a bývaním.

Kroky pre podporu orientácie na investora z iného regiónu:

- Ak sa v mestskom regióne nepodarí získať veľkého investora, región by mohol využiť možnosti zamestnateľnosti v inom regióne a pre mobilitu pracovnej sily podporiť rozvoj infraštruktúry,
- Dôležité v takomto prípade je orientácia regiónu na také odvetvia ekonomiky, ktoré budú predstavovať doplnkové činnosti k výkonu mimoregionálneho „motora“. Ak teda obyvatelia budú denne dochádzať za prácou do iného regiónu, mestský región Gelnica by sa mal usilovať o zabezpečenie toho, aby sa voľnočasové aktivity a nákupy realizovali v tomto regióne,
- Predpokladom tohto riešenia je okrem vhodnej infraštruktúry, premyslená dopravná politika a školská politika obcí mestského regiónu, uvedomenie si výhod bývania mimo centra.

Spravovanie územia

Územie regiónu je charakteristické v priemere pomerne veľkými obcami, viaceré s významným podielom rómskeho obyvateľstva s dvomi upadajúcimi obcami. Fragmentácia osídlenia a zabezpečovania správy a rozvoja územia obmedzuje hospodársky rast a produktivitu. Nepriaznivé účinky fragmentácie je možné vo veľkej miere znižovať pomocou nových mechanizmov správy územia. Z analýz vykonaných v európskych regiónoch sa preukázalo, že centralizácia určitých oblastí na miestnej úrovni zvyšuje efektivitu dochádza tiež k zníženému výskytu rozrastania obcí a záberu pôdneho a lesného fondu, zvýšeniu efektivity systému verejnej dopravy a nižšej miere znečisťovania územia.

V mestskom regióne si väčšina volených predstaviteľov mesta a obcí schválila **maximálne možný počet poslancov** obecných zastupiteľstiev. Výnimku tvoria dve obce Mníšek n/H a Nálepkovo, kde je počet poslancov na spodnej hranici podľa zákona 369/90 Zb. o obecnom zriadení, v znení neskorších predpisov. **Počet obyvateľov na jedného poslanca sa pohybuje v rozpätí 21** (Henclová) – **479** (Gelnica). Na jedného poslanca v priemere pripadá 201 obyvateľov, pri odpočítaní mesta Gelnica 176 obyvateľov / 1 poslanec. V prípade zvolenia počtu poslancov na spodnej hranici podľa zákona je možná úspora 36 poslancov.

Podiel mzdových výdavkov na bežných výdavkoch obcí je v 6 obciach **vyššia ako je priemer** v príslušnej veľkostnej kategórii obce: z toho v 1 obci do 200 obyvateľov, 1 obci veľkostnej kategórii 200 – 499 obyvateľov, 1 obci veľkosti 500 – 999 obyvateľov, 2 obce vo veľkostnej kategórii 1000 – 1999 a v 1 obci v kategórii 2000 – 4999.

Všetky obce v MR majú webovú stránku. **Žiadna z webových stránok neposkytuje svojim obyvateľom možnosť elektronického vybavenia**, splnenia povinností. Obce na svojich stránkach zverejňujú tlačivá a formuláre v elektronickej podobe, niektoré využívajú elektronickú úradnú tabuľu, ktorá ale vo väčšine prípadov obsahuje málo informácií.

Úroveň transparentnosti, obsah a množstvo poskytovaných informácií hodnotí Transparency International Slovensko na vzorke 100 miest na Slovensku, mesto Gelnica medzi nimi nie je.

Z hodnotenia **podnikateľského prostredia** v meste Gelnica (centrum regiónu) v roku 2012, na základe posudzovania infraštruktúry, kvality prostredia, pracovného trhu a kvality samosprávy v 145 mestách Slovenska obsadilo mesto Gelnica 119. miesto. Medzi mestami v Košickom kraji bola Gelnica na 18. mieste z 20 miest. Mesto Gelnica malo podľa hodnotenia rezervy najmä v oblasti infraštruktúry, kvality samosprávy a pracovnom trhu. V hodnotení regionálneho podnikateľského prostredia sa umiestnil región (okres) Gelnica na 79. mieste, ako najhorší na Slovensku.

Odporúčania:

- zvýšiť mieru spolupráce obcí v regióne,
- zväziť zlúčenie malých obcí, najmä upadajúce obce, pričlenenie k väčšej obci (potreba podrobnejšej osobitnej analýzy),
- znížiť počet poslancov,
- znížiť podiel mzdových výdavkov v obciach, zvýšenou spoluprácou obcí,
- vytvorenie spoločnej elektronickej tabule v rámci mestského regiónu,
- vykonať opatrenia na zlepšenie podnikateľského prostredia v mestách regiónu.

Spolupráca obcí³

Z údajov poskytnutých mestom Gelnica a obcami a z iných dostupných zdrojov je zrejmé, že mesto a obce nespolupracujú dostatočne a najmä nie dostatočne efektívne. Jadrové mesto a obce v mestskom regióne môžu, vychádzajúc zo zahraničných, ale aj domácich skúseností, **spoločne zabezpečovať viaceré úlohy**. Pri definovaní možností spolupráce vychádzame z tých oblastí, ktoré môžu pri spoločnom postupe najviac pomôcť rozvoju regiónu. Naše odporúčania vychádzajú z presvedčenia, že pre rozvoj regiónu nie je rozhodujúci iba jeho prírodný a historický potenciál, ale inštitúcie, ktoré ho vedia využiť v prospech obyvateľov regiónu.

Uvedené možnosti, námety tvoria akýsi katalóg, z ktorého je možné realizovať postupne jednotlivé námety, na ktorých sa miestni predstavitelia dohodnú. Nie je potrebné a ani vhodné realizovať všetko naraz.

Spoločná podpora ekonomického rozvoja regiónu

Vzhľadom na rast konkurencieschopnosti regiónu, jeho veľkosť, ale aj doterajší vývoj, resp. zanedbávanie zo strany centrálnej a regionálnej vlády považujeme spoločnú hospodársku politiku regiónu za nevyhnutnú. K tomu považujeme za potrebné zo strany obcí vytvorenie **centra pre podporu rozvoja regiónu ako samostatnej právnickej osoby**. Toto centrum bude pôsobiť v oblastiach: kontaktný bod pre podnikateľov, poskytovanie poradenstva, vedenie databázy podrobnej podnikateľských subjektov, organizácia podujatí, koordinácia, kooperácia medzi firmami školami a samosprávou, marketing. Bude mať právomoc konať v mene obcí v definovanom rozsahu. Jeho úlohou by malo byť tiež zabezpečenie využívania brownfieldov, priemyselných areálov, objektov s jednotnou cenovou politikou pre pozemky a objekty v hraniciach mestského regiónu, cielená podpora malého a stredného podnikania vo väzbe na dohodnutý scenár rozvoja regiónu, podpora inovácií, start up.

Koordinácia obecných projektov v území a s Košicami

Pre zabezpečenie systematického a dlhodobého rozvoja územia odporúčame vytvoriť **útvár**, ktorý zabezpečí prepájanie aktivít mesta a obcí regiónu. Útvár by mohol existovať v rámci odboru stratégie mesta Gelnica a jeho úlohami by bolo najmä: posudzovanie projektov nadobecného významu, hľadanie možností ich financovania, iniciovanie a mediácia rozvojových aktivít, prenos know – how, miesto prvého kontaktu v danej oblasti.

Spoločná koncepcia tepelného hospodárstva regiónu

Odporúčame zabezpečiť a realizovať spoločnú energetickú politiku verejného a súkromného sektora v mestskom regióne (využívanie existujúcich, ale aj alternatívnych zdrojov) s cieľom zvýšenia spotreby obnoviteľných energetických zdrojov o minimálne 27 % a energetickú efektívnosť o minimálne 27 %.

Spoločná dopravná a prepravná politika

Cieľom by malo byť vypracovanie a realizácia spoločného dopravného konceptu mesta a obcí v mestskom regióne, zvýšenie podielu hromadnej dopravy a cyklo dopravy v rámci mestského regiónu s cieľom zníženie emisií skleníkových plynov o 40% do roku 2030 oproti roku 1990.

Regionálne školstvo

Meniaci sa demografický vývoj, efektívne využívanie verejných zdrojov, koordinované investovanie do školských zariadení, ale aj potreba zabezpečenia dostupnosti predškolských a školských zariadení vo väzbe na pohyb obyvateľov si vyžaduje jednotnú školskú politiku. Preto odporúčame :

- vytvorenie jedného spoločného školského úradu v regióne,
- vypracovanie spoločnej stratégie rozvoja predškolských a školských zariadení
  - o reagujúcej na nové a očakávané trendy, ako napríklad prechodné zvýšenie počtu tried v materských školách vo väzbe na demografický vývoj - nárast o 5,5 % do roku 2017, následne pokles pod dnešnú úroveň,

³ V prílohe je námet na vytvorenie jedeného regionálneho združenia pre viaceré verejné politiky

- o sledujúcej efektívne rozloženie zariadení v území, napr. materská škôlka + 1. stupeň v každej obci, 2. stupeň + školské autobusy, prepájanie MŠ so ZŠ (v budúcnosti využiteľné pre rast počtu žiakov v ŽS), návrh na výstavbu materskej škôlky v obciach kde nie je, ale aj pokrytie rastu tried v základných školách do roku 2025 o cca 9 % (cca + 800-850),
- o využívajúcej koncepciu nasadenia školských autobusov, najmä pre deti druhého stupňa ZŠ.

V oblasti stredných škôl je potrebné orientovať sa na tie, ktoré podporia strategické smerovanie rozvoja regiónu: poľnohospodárstvo, strojárstvo, energetika, výroba potravín, cestovný ruch.

Sociálne veci

Odporúčame vypracovať jeden spoločný projekt terénnej sociálnej služby pre celé územie mestského regiónu, prípadne aj pre iné obce prímestského územia v prípade záujmu.

Zároveň je potrebné cestou spoločného projektu naplniť potrebné zvýšenie počtu lôžok v malých zariadeniach do roku vo väzbe na zmenu demografickej štruktúry a prognózu vývoja obyvateľstva: výstavbu siete detských jasí vo väzbe na hospodársky rozvoj regiónu.

Vzhľadom na miestne podmienky, ale aj vzhľadom na zvýšenie bezpečnosti územia odporúčame vypracovať program spoločne proti násiliu a rasizmu.

Zdravotníctvo

Odporúčame vytvorenie zdravotníckeho regionálneho klastra (všetky verejné aj súkromné subjekty, ktoré v zdravotníctve pôsobia - poskytovatelia, servis, výroba, distribúcia, výskum v regióne). Jedným z cieľov, okrem spoločného koordinovaného postupu, by malo byť zvýšenie kapacity lôžok v regióne.

Kultúra

Spolupráca jadrového mesta a obcí by sa mala venovať spoločná ochrana pamiatok v regióne, vytipovanie high priorít a participácia na ich spoločnej obnove, záchrane pretože sú, budú, môžu byť hlavnou atrakciou v regióne (prepojenie na cestovný ruch). Rovnako je možné zväziť spoločný model financovania kultúry v regióne a založenie spoločnej agentúra pre kultúru v MR (združenie, n.o., obcí + profesionálny manažment), ktorá sa bude venovať najmä nadobecným podujatiam.

Životné prostredie

Odporúčame :

- spoločný MUSES (miestny územný systém ekologickej stability) pre územie regiónu,
- cieľavedomé rozširovanie zelených plôch vo väzbe na zlepšovanie kvality životného prostredia a klimatické zmeny,
- spoločné hospodárenie s komunálnym a biologickým odpadom (zber, skládka, separácia, recyklácia, jednotná cenová politika, zjednotene poplatku za KO,
- protipovodňové opatrenia.

Elektronizácia

Výkon správy odporúčame podporiť prostredníctvom prvkov E-Governmentu, využívaním elektronickej tabule, elektronických formulárov, ktoré by mali občania ľahko prístupné na stránke obce. Aj v tejto oblasti by mohlo byť pre obce výhodne využívať spoločný web portál pre konkrétne oblasti.

Príloha č.1

Hodnotenia podnikateľského prostredia v meste Gelnica

Zdroj: Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania, 2012

Národná agentúra pre rozvoj malého a stredného podnikania vypracováva správu o kvalite prostredia v regiónoch Slovenskej republiky. Je súčasťou je aj podrobné zhodnotenie podnikateľského prostredia v mestách Slovenska. V prípade mesta Lučenec prišla k nasledovným zisteniam (údaje sú z rokov 2010 – 2012):

Na základe posúdenia infraštruktúry, kvality prostredia, pracovného trhu, kvality samosprávy obsadilo mesto Gelnica v rámci Slovenska:

- celkovo 119. miesto zo 145 miest
- v rámci miest v Košickom kraji je z 20 miest na 18. mieste
  - o infraštruktúra a kvalita prostredia 18.miesto
  - o podnikateľské prostredie 4.miesto
  - o pracovný trh 13.miesto
  - o kvalita samosprávy 18.miesto

Silné stránky

- vybavenosť infraštruktúrou I.
- verejný internet
- daň za predajné automaty
- daň za nevýherné hracie prístroje
- daň za psa
- daň zo stavieb
- priemerná cena stavebných pozemkov
- podpora podnikania
- úradné hodiny
- inžinierske siete
- krádeže aut
- investori – zelená lúka
- dostupnosť verejných inštitúcií V.,VI
- znečistenie ovzdušia

Slabé stránky

- sociálna infraštruktúra
- dostupnosť verejných inštitúcií II.,III.
- medzinárodné a vnútroštátne letisko
- miesto prvého kontaktu
- služby občanom
- inovatívne rozdeľovanie verejných prostriedkov
- transparentnosť hospodárenia
- zahraničné bankové služby
- priemyselné závody
- vybavenosť infraštruktúrou III
- kvalita parkovania
- liame zahraničné investície

Hlavné výzvy pre ďalšie roky:

- kapacita parkovania
- dostupnosť zahraničných bankových služieb
- zaradenie mesta do ratingového hodnotenia
- e – government
- zvýšenie lôžkovej kapacity

Príloha č.2

Bonita obcí v mestskom regióne Gelnica

Bonita je vypracovaná web aplikáciou iRating spoločnosti SCB – Slovak Credit Bureau, spol. s.r.o. a zverejnená s jej láskavým zvoľením

iRating je postavený na statickom a dynamickom vyhodnocovaní finančných (20) a nefinančných (7) ukazovateľov a ich komparáciou pomocou krížovej matice. Použitá matica pridelí obcí jeden z ratingových stupňov.

Bonita obcí v roku 2012

bonita	Charakteristika	obce
A	Bez rizika	
B	Stredné finančné riziko Nízky predpoklad rozvoja	Smolnická Huta, Stará Voda, Úhorná, Závadka, Žakarovce
B+	Bez rizika	
B-	Stredné finančné Priemerný predpoklad rozvoja	Henclová, Kluknava, Mníšek nad Hnilcom, Nálepko, Prakovce, Richnava, Smolník, Veľký Folkmár,
C+	Vysoké riziko finančnej stability a dobrý predpoklad rozvoja Stredné riziko finančnej stability a nízky predpoklad rozvoja	Margecany, Švedlár,
C	Vysoké riziko finančnej stability a horší predpoklad rozvoja	Helcmanovce, Hrišovce, Kojšov,
C-	Vysoké riziko	Gelnica
D	Najvyššie riziko	Jaklovce

Príloha č.3

Benchmarking miest

(zdroj: Komunálne výskumné a poradenské centrum, n.o. Piešťany)

V rámci projektu, ktorý realizuje Komunálne výskumné a poradenské centrum, n.o. (KOM) spolu s 22 mestami na Slovensku (počet sa mierne počas rokov mení) sa môžu tieto navzájom porovnávať v 161 ukazovateľoch pomocou vytvoreného internetového portálu. Jedným z miest je aj Mesto Gelnica.

Na základe dostupných údajov z projektu benchmarking miest, bolo spracované poradie dobrého spravovania miest, ktoré sa projektu zúčastňujú. Bola vybraná sústava ukazovateľov a rozdelená do 5 oblastí. Následne sa posúdilo postavenie miest v rokoch 2004 až 2010 a celkové zhodnotenie za toto šesťročné obdobie.

Výber ukazovateľov sa zameril na oblasti, ktoré, podľa KOM, najviac ovplyvňujú kvalitu života v meste:

- efektívna správa
- kvalitné služby
- kvalitné životné prostredie
- verejné financie
- bezpečnosť a poriadok

Následne boli definované aké umiestnenie považuje KOM v danom ukazovateli za najlepšie. Vyhodnotenie je založené na súčte dosiahnutých umiestnení:

- v každej z piatich oblastí po jednotlivých rokoch,
- sumár všetkých 5 oblastí v každom roku,
- za celé obdobie rokov 2004 - 2010, ktoré je vyhodnotené ako sumár umiestnení v jednotlivých rokoch.

Mesto Gelnica sa pri vyhodnotení celého skúmaného obdobia umiestnilo na **11. mieste** z 22 miest, s čiastkovými hodnoteniami v jednotlivých oblastiach :

- **efektívna správa a kvalita služieb** pod priemerom skúmaných miest ,22. miesto (prevládajú hodnoty pod mediánom), (*kritériá: vybavenosť úradov výpočtovou technikou, výdavky za hlasové telekomunikačné služby, počet administratívnych pracovníkov, podiel výdavkov na propagáciu, slobodný prístup k informáciám*)
- **kvalita verejných služieb** nad priemerom porovnávaných miest, 9. miesto (*kritériá: výdavky na kultúru, lôžka v zariadeniach sociálnej starostlivosti, výdavky na originálne kompetencie v školstve, rekonštrukcia miestnych komunikácií, výdavky na šport*)
- **zabezpečenie bezpečnosti a poriadku** v meste pod priemerom, 21 . miesto (*kritériá : pokrytie územia policajnými hliadkami, výdavky na mestskú políciu*)
- nadpriemerná **kvalita životného prostredia**, 2 miesto (*kritériá : množstvo komunálneho odpadu, separácia odpadu, verejná zeleň, malé zdroje znečistenia*)
- nadpriemerné hodnotenie ukazovateľov **verejných financií**, 4. miesto (*kritériá : celkové a bežné výdavky na obyvateľa, úverová zaťaženosť, predpis miestnych daní, dodatočné výdavky na hospodárenie s odpadom z rozpočtu, prevádzkové výdavky na svetelný bod*)

Príloha č.4

Regionálne združenie obcí⁴ pre oblasť rozvoja územia (Námet)

Je potrebné zdôrazniť, že v tomto projekte sa jedná najmä o spoluprácu obcí, nie primárne o spoluprácu verejného a súkromného sektora. Ide nám o vytvorenie podmienok na úrovni miestnej samosprávy pre efektívnejšiu spoluprácu so súkromným sektorom. Prístup spolupráce v hraniciach mestského regiónu, primárne v hraniciach funkčného mestského územia Gelnica je plne v súlade s trendmi v okolitých štátoch. Rozvoj mestského regiónu, zvyšovanie jeho konkurencieschopnosti voči hlavnému mestu Slovenska, iným mestám a regiónom na Slovensku, ale aj v priestore strednej Európy, vytvorenie podmienok pre reakcie na očakávané trendy a výzvy, si vyžaduje čo najstabilnejšiu štruktúru. Ideálnym riešením by bolo zlučovanie. Nakoľko takýto prístup, vzhľadom na doterajší vývoj, minimálnu mieru spolupráce, ale aj súčasné bariéry a nepripravenosť politických elít na miestnej a centrálnej úrovni pristúpiť k centrálne riadenému zlučovaniu obcí, nepovažujeme za reálny, druhým najlepším riešením je čo najpevnejšia a najstabilnejšia forma spolupráce v hraniciach mestského regiónu. Z vyššie uvedených foriem spolupráce odporúčame pre územia mestského regiónu Gelnica vytvoriť **Regionálne združenie obcí**, samostatnej právnickej osoby, a zvýšiť rozsah a význam pôsobnosti súčasného regionálneho združenia obcí, najmä v oblasti odporúčaných uvedených spoločných verejných politík.

Hlavné princípy regionálneho združenia :

Identita

Regionálne združenie posilní rozvoj a význam mestského regiónu ako politicky, hospodársky a kultúrne jedinečného priestoru, v rámci ktorého jednotne vystupujú mesto Gelnica a obce ako partneri

Stratégia

Regionálne združenie dosiahne svoje ciele, zábery, tým, že sa vytvorí základ dôvery a partnerských vzťahov, posilní sa sebedôvera, zosieťujú sa združené obce, a tým aj ich vedomosti, schopnosti

Organizačná kultúra

Regionálne združenie bude partnerom každej obce, orientované na riešenie problémov a otvorené využívaniu inovácií a podporujúcemu rozvoju obcí v združení

Úlohy

Regionálne združenie bude na základe dohody obcí zabezpečovať spoločne pre všetky členské obce úlohy v oblasti : dopravy a prepravy, priestorového rozvoja, kultúry, hospodárstva, vrátane cestovného ruchu, regionálnej politiky, energetiky a bude znášať politickú a právnu zodpovednosť za ich výkon

Procesy

Regionálne združenie bude vypracovávať na základe zadania produktov, podporovať obce v správe a riadení územia obcí a bude sa starať o dohody, obhajovanie záujmov obcí

Zdroje

Regionálne združenie bude mať svoj vlastný rozpočet a bude mať kvalifikovaný personál

System

Regionálne združenie bude vo vlastníctve obcí, bude mať potrebné rozhodovacie a pracovné štruktúry, ktoré dokážu pripravovať a realizovať projekty

⁴ Združenie obcí § 20

(1) Obce môžu zriaďovať združenia obcí.

(2) Združenie obcí je právnická osoba.

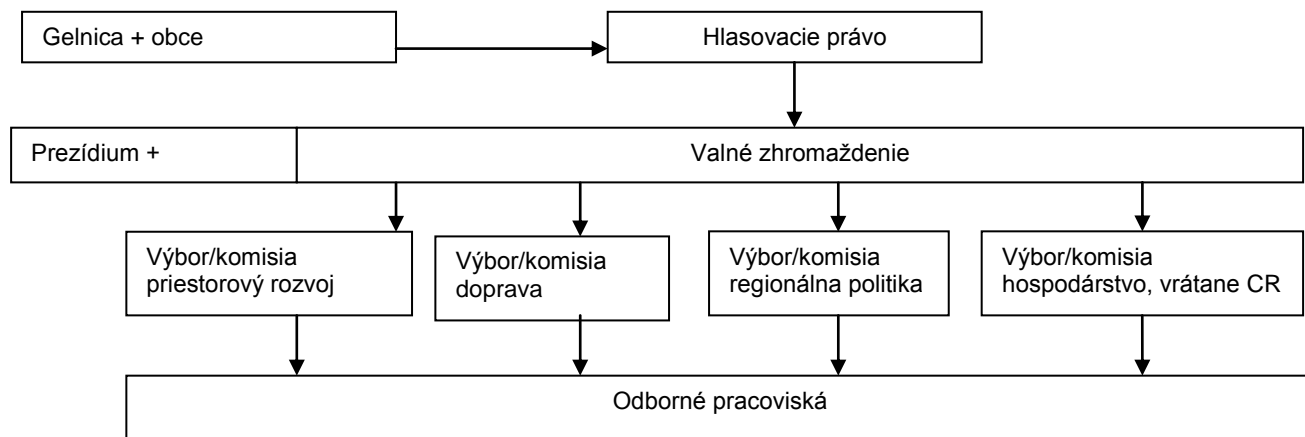
(3) Združenie obcí nadobúda právnu subjektivitu dňom registrácie registrujúcim orgánom.

(4) Predmetom činnosti združenia obcí je najmä oblasť sociálnych vecí, starostlivosti o životné prostredie (predovšetkým zhromažďovanie, odvoz a spracúvanie komunálneho odpadu, odvádzanie a čistenie odpadových vôd), miestna doprava, oblasť školstva, kultúry a miestny cestovný ruch; svojou činnosťou združenie obcí napomáha vytvárať podmienky na plnenie úloh obcí, ako aj úloh vyššieho územného celku.

(5) Na platnosť zmluvy o zriadení združenia obcí je potrebný súhlas nadpolovičnej väčšiny všetkých poslancov obecného zastupiteľstva každej obce, ktorá je účastníkom zmluvy. Súčasťou zmluvy o zriadení združenia obcí sú jeho stanovy.

Organizačná schéma

Príležitosti a ohrozenia spolupráce mesta a obcí v rámci Regionálneho združenia

A. príležitosti	B. ohrozenia
A1 Využitie rôznorodého potenciálu územia	B1 Rôzna veľkosť obcí
A2 Efektívnejšie zabezpečenie úloh a zabezpečenie úloh, ktoré sa doteraz nezabezpečovali	B2 Rozličné perspektívy rozvoja obcí
A3 Včasné rozpoznanie spoločného a odlišností	B3 Rozličná identita
A4 Posilnenie pozície v rámci kraja a štátu	B4 Rozličné záujmy a priority

Ohrozenia sťažujú spoluprácu a preto je potrebné hľadať ich riešenie. Námety na riešenie ohrození :

B1 Rôzna veľkosť obcí

V spoločnom regióne existujú obce s rozličným počtom obyvateľov, rôznymi pracovnými možnosťami, rozličným hospodárskym potenciálom, odlišnou daňovou a finančnou silou. Jadrové mesto, väčšie obce a menšie obce majú rozličné profesionálne politické zastúpenie, rôznu veľkosť úradov, organizácie, ale aj rôznu úroveň profesionality. Možné riešenia:

- z obsahového hľadiska
  - o profesionálni zamestnanci jadrového mesta robia prípravu v jednotlivých oblastiach pre celý región, pričom sú platí ovcami celého regiónu
- z organizačného hľadiska
  - o je potrebné zabrániť aby jadrové mesto dominovalo, v spoločných politikách by mali byť všetci rovní
  - o v jednotlivých oblastiach je možné odovzdať vedenie komisie ľuďom z obcí,
  - o je možné zriadiť profesionálnu inštitúciu, ktorá bude mať na starosti prípravu odbornej agendy financovanej zo zdrojov obcí regiónu
- z procesného hľadiska je
  - o lepšie začať bez vopred definovaného konkrétneho výsledku, tým sa všetci členovia môžu zúčastniť procesu,
  - o vhodné používať participatívne metódy na prípravu projektov,
  - o potrebné jasne definovať pravidlá, ak nie sú jasne je dobré ich vyjasniť všetkým,
  - o najlepšie začať s menšími projektmi

B2 Rozličné perspektívy rozvoja obcí

Vidiecke obce sú často vystavované väčšiemu tlaku pri ich rozvoji. K tomu je väčšinou rozvoj orientovaný tam, kde existuje optimálne prepojenie osídlenia a dopravy, preto sa najčastejšie územie rozvíja pozdĺž hlavných ťahov. Vidiecke, menej dostupné, obce mimo hlavných ťahov ťažko „znášajú“ pokračovanie takého procesu. Možné riešenie:

- z obsahového hľadiska
  - o vytvorenie spoločnej stratégie, vízie, spoločného programu rozvoja
  - o vypracovať opatrenia v niektorých oblastiach v prospech vidieckeho územia

- motivovať malé obce v projektoch
- podporiť odborne menšie obce
- z organizačného hľadiska
  - vytváranie flexibilných zoskupení pre jednotlivé projekty
- z procesného hľadiska
  - je možné začať s projektom pre menší počet obcí, ale informovať všetky
  - v priebehu času nebude platiť vo všetkých projektoch stratégia win-win, niektoré obce získajú, iné nie. je potrebné vypracovať dopadovú analýzu na všetky obce (čo získajú, čo stratia)

B3 Rozličná identita

Napriek tomu, že sa životné štýly mesta a vidieka približujú, rozdiely medzi mestskou a vidieckou identitou sú zreteľné. To môže viesť k rozličným prioritám, k nedorozumeniam a nedôvere. Možné riešenia:

- z obsahového hľadiska je
  - potrebné rôznymi spoločnými aktivitami dosiahnuť spoločnú identitu regiónu
  - vhodné spolu vypracovať spoločnú víziu
  - vhodné začať s dôveryhodnými projektmi
- z procesného hľadiska
  - vytvárať postupne spoločný príbeh regiónu
  - vyzdvihovať to čo spája, nie to čo rozdeľuje
  - postupne budovať spoločnú identitu
  - je vhodné mať všeobecne akceptovaných „vlajkonosičov“ a získať osobnosti pre podporu spolupráce

B4 Rozličné záujmy a priority

Mesto a obce nemusia reagovať na rovnaké výzvy. Zatiaľ čo mesto trápia sociálne problémy, doprava,...vidiek má problémy s infraštruktúrou, miestnou ekonomikou. Preto bude chcieť každý presadzovať svoje priority. Situácia sa vyhrcoje aj tým, že volení predstavitelia obcí chcú realizovať svoje sľuby, projekty a zastupujú záujmy svojich obyvateľov. Regionálne aktivity a angažovanie sa občania pri voľbách neocenia. Možné riešenia:

- z obsahového hľadiska je
  - vhodné zvýrazňovať potenciál celého regiónu
  - v rámci regiónu je možné vytvoriť menšie centrá pre malé obce
  - potrebné okrem regionálnych projektov riešiť aj miestne projekty
- z organizačného hľadiska
  - vytvoriť tematické skupiny na spoluprácu
  - umožniť variabilnú geometriu projektov (projekty pre rôzne skupiny obcí)
- procesného hľadiska
  - budovať na úspechoch doterajších regionálnych projektoch
  - vnímať špecifiká obcí, mikroregiónov
  - zvýrazňovať riešenia spoločných problémov
  - zvoliť rôznu rýchlosť realizácie projektov
  - flexibilne nastavovať procesy

Príloha č.5

Vhodnosť foriem spolupráce, výhody a nevýhody

Spolupráca na zmluvnom základe

Výhody	Nevýhody	Vhodnosť
<ul style="list-style-type: none"> - flexibilná forma vo vzťahu k predmetu spolupráce, jednoduché prispôsobenie sa rozličným rámcovým podmienkam - minimálne náklady na založenie 	<ul style="list-style-type: none"> - obmedzená istota pre obec, ktorá výkon zabezpečuje - komplikované garancie výkonu, kvality, úhrady škôd 	<ul style="list-style-type: none"> - pre oblasti s minimálnymi kapitálovými výdavkami - správne úlohy by nemali byť predmetom zmluvnej spolupráce

Združenie

výhody	Nevýhody	Vhodnosť
<ul style="list-style-type: none"> - minimálne náklady na založenie - každý kto chce realizovať ciele združenia môže spolupracovať - jednoduchý vstup a výstup, hocikedy je možné vypovedať členstvo - otvorené pre verejné aj súkromné inštitúcie a osoby 	<ul style="list-style-type: none"> - táto forma negarantuje, že sa na činnosti podieľajú všetci členovia - menej stabilná organizácia, pretože neexistuje dlhodobá väzba členov a je možný okamžitý výstup bez formálnych komplikácií - náklady na manažment - žiadne hospodárske aktivity, len členstvo, nepredpokladá sa prerozdeľovanie príjmov členom 	<ul style="list-style-type: none"> - nevhodné pre dlhodobú spoluprácu, skôr pre oblasti bez kapitálových výdavkov, <ul style="list-style-type: none"> o marketing o kultúra o úlohy, projekty s o širokým súkromným alebo verejným záujmom

Spoločnosti podľa súkromného práva (s.r.o., a.s.,...)

výhody	Nevýhody	Vhodnosť
<ul style="list-style-type: none"> - samostatná organizácia mimo správy - trvalé definovanie právomocí členov (kontrola, rozhodovanie, rozdelenie zisku,...) - relatívne dobrá možnosť riadenia - daňové a personálne výhody - flexibilita v rozpočte, nepodliehanie pravidlám vo verejnom rozpočtovaní - ručenie - možnosť realizácie projektov PPP - možnosť získania cudzích zdrojov 	<ul style="list-style-type: none"> - vyššie náklady na založenie - zvýšené náklady na účtovníctvo - daňová povinnosť - riadenie iba v rámci zákonov - nižšia transparentnosť 	<ul style="list-style-type: none"> - pre zásobovanie na ktorých sa podieľa viacej obcí - pre oblasti kde je zastúpený aj súkromný kapitál - nemôžu zabezpečovať správne úlohy, pre malé projekty je založenie nákladné

Spoločné združenie na zabezpečovanie výkonu verejnej správy

výhody	Nevýhody	vhodnosť
<ul style="list-style-type: none"> - jednoduché založenie - nie je potrebná právna subjektivita 	<ul style="list-style-type: none"> - nemá právnu subjektivitu a preto nemôže vystupovať a konať vo vlastnom mene - môžu spolupracovať iba obce 	<ul style="list-style-type: none"> - nevhodné pre správu nehnuteľností, riadenie podnikov - nevhodné pre úlohy, kde sú veľké výdavky (technické služby,...)

Združenie obcí

výhody	Nevýhody	vhodnosť
<ul style="list-style-type: none"> - samostatná právnická osoba - prevzatie nadobecných úloh - verejné rozhodovacie štruktúry - právne aj hospodársky samostatné - vlastný rozpočet - rovnocenné partnerstvo - orientácia na dlhodobú spoluprácu - financovanie zodpovedá záujmom 	<ul style="list-style-type: none"> - vznik a zmeny sú viazané na povolenie - relatívne dlhý proces zakladania - pomerne komplikovaná dohoda na rozpočte - komplikované rozhodovacie procesy - pre každú úlohu je možné založiť združenie (presadzované aj na Slovensku) čo vedie k rozširovaniu administratívnych štruktúr 	<ul style="list-style-type: none"> - pre všetky úlohy, t.j. aj pre úlohy spojené s kapitálovými výdavkami, ale aj úlohy správne